

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ΣΥΡΙΑΝΩΝ

από το 1900

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών 2020

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ύλη από την Ηλεκτρονική Έκδοση

ΟΚΤ-ΝΟΕ-ΔΕΚ 2024

Έτος 29ο Τεύχος 115

**Με τις Ευχές μας
Για Ευτυχισμένο Ήρεμο και Υγιείς
το 2025 !**

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Από τον Χρήστο Θανόπουλο

Άλλη μια χρονιά έφθασε στο τέλος της, με χαρές και λύπες, προσδοκίες και διαψεύσεις. Ο τελικός απολογισμός είναι θετικός, λαμβανομένων υπ' όψιν και των δύσκολων συγκυριών.

Με χαρά πήραμε στα χέρια μας το νέο ημερολόγιο για το 2025 του Συνδέσμου Συριανών, το οποίο μας γεμίζει με αναμνήσεις από το παρελθόν και αισιοδοξία για το μέλλον του νησιού μας και του σωματίου μας.

Τα Χριστούγεννα δεν έχουν καμία σχέση με λαμπιόνια και καταναλωτική έφοδο στα καταστήματα. Είναι η κατ' εξοχήν γιορτή της αγάπης και της συμφιλίας, ευκαιρία για ενδοσκόπηση, εσωτερική ανάνηψη και άπλωμα του χεριού προς τον πλησίον. Καλούμαστε να κάνουμε την έξοδο από τον ασφυκτικό κλοιό του «Εγώ» και να πάμε στο «Εμείς». Η φετινή Χριστουγεννιάτικη Εορταγορά, κινούμενη μέσα σε αυτό το πνεύμα της κοινωνικής προσφοράς και αλληλεγγύης, ήταν απόλυτα επιτυχής, ισχυροποιώντας το Σύνδεσμο Συριανών και το φιλανθρωπικό του έργο.

Τα βλέμματα όλων στρέφονται προς την Κυριακή 19 Ιανουαρίου 2025 και την Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση του Συνδέσμου Συριανών, που εκτός από την κοπή της βασιλόπιτας, και τον καθιερωμένο οικονομικό και διοικητικό απολογισμό του απερχόμενου Δ.Σ., θα διεξαχθούν αρχαιρεσίες για την ανάδειξη του νέου Δ.Σ. που θα οδηγήσει το Σύνδεσμο Συριανών την επόμενη τριετία. Καλούμε όλα τα μέλη, και ιδιαίτερα τους νέους μας, να συμμετέχουν με ενθουσιασμό, όχι μόνο στην ψηφοφορία, αλλά και στο νέο Δ.Σ.

Σας περιμένουμε όλους στις εκδηλώσεις μας.

**Ο Πρόεδρος κ. Δημήτρης Βαφίας και το Δ.Σ. του Συνδέσμου Συριανών
εύχονται σε όλες και όλους ολόψυχα, Καλά Χριστούγεννα, Καλή Χρονιά,
Υγεία, Ειρήνη, Προσωπική και Οικογενειακή Ευτυχία, Πρόοδο και κάθε
Καλό στη Σύρα μας.**

Χριστουγεννιάτικη Εορταγορά, Εορτή Αγ. Νικολάου

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Το Σάββατο 7 Δεκεμβρίου και την Κυριακή 8 Δεκεμβρίου 2024, πραγματοποιήθηκε η Χριστουγεννιάτικη Εορταγορά στη Στέγη του Συνδέσμου Συριανών, υπέρ των φιλανθρωπικών σκοπών του. Το φετινό παζάρι ξεπέρασε κάθε προηγούμενο σε ποιότητα, ποσότητα και παρουσίαση.

Συγχαρητήρια στον Πρόεδρο κ. Δημήτρη Βαφία, στον Ταμία κ. Πέτρο Τσαούσογλου, στην Έφορο κ. Ντίνα Συκουτρή και στις κυρίες Μαίρη Πασσά, Ασπασία Τριανταφυλλίδου, Νινέτα Κοντογεώργη, Ελεονώρα Σαρρή, Ειρήνη Γκιόκα, Μάρω Καφετζοπούλου, Μαρία Παπαπολίζου, Ρένα Μουχτοπούλου, Έφη Κεχαγιά, Ευγενία Βουτσινά, Λίλα Μαρκουϊζου, για τη διοργάνωση και υποστήριξη της Εορταγοράς.

Οι κυρίες που διοργανώνουν το παζάρι, δουλεύουν κάθε χρόνο με ενθουσιασμό και αυταπάρνηση. Επιτεύχθηκε σύσφιξη των σχέσεων των μελών του Συνδέσμου. Η ανιδιοτελής προσφορά αγάπης προς τον συνάνθρωπο γεμίζει χαρά αυτόν που την προσφέρει. Ισχυροποιούνται οι σχέσεις αλληλεγγύης στην κοινωνία.

Την Κυριακή 8 Δεκεμβρίου ο Σύνδεσμος Συριανών τίμησε στον Ιερό Ναό Αγ. Γεωργίου Καρύτση τον πολιούχο Αγ. Νικόλαο, με Θεία Λειτουργία και Αρτοκλασία. Το παρών έδωσαν το Δ.Σ., πολλά μέλη και οι εφημέριοι του Ι. Ν. Αγ. Νικολάου Ερμουπόλεως πατήρ Βενέδικτος Φραγκογιάννης και πατήρ Λουκάς Βασάλος, οι οποίοι συνόδευσαν την εικόνα του Αγ. Νικολάου στην Αθήνα. Οι Συριανοί ιερείς συλλειτουργήσαν με τον πατέρα Νικόλαο και Λουκά, εφημέριους του Ι. Ν. Αγ. Γεωργίου Καρύτση. Ευχήθηκαν καλή επιτυχία στο έργο του Δ.Σ. και στο Σύνδεσμο Συριανών. Κατόπιν η εικόνα μεταφέρθηκε από τον Πρόεδρο κ. Βαφία στη Στέγη του Συνδέσμου Συριανών προς προσκύνηση.

Με την ευκαιρία της Εορταγοράς, αλλά και της άφιξης της σεπτής εικόνας του Αγ. Νικολάου στη Στέγη μας, πολλά μέλη και φίλοι, την επισκέφθηκαν και απότισαν τιμές στον Άγιο.

Την Εορταγορά τίμησε με την παρουσία της η βουλευτής Κυκλάδων κ. Κατερίνα Μονογιού.

Η Εορταγορά έκλεισε με απόλυτη επιτυχία τις πύλες της. Οι κυρίες που την διοργάνωσαν ανανέωσαν το ραντεβού για την επόμενη χρονιά!

Συγχαρητήρια σε όλες και όλους. Και του χρόνου με υγεία και για πολλά χρόνια ακόμα!

«ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΣΥΡΟΥ»

Τρία «μαθητικά κατορθώματα – περιστατικά»

Από τον +Ανδρέα Γ. Πασσά

Η μαθητεία μου στο πρεσβυγενές ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΣΥΡΟΥ διήρκεσε από τον Σεπτέμβριον 1954 έως τον Ιούνιον 1960.

Εκείνο που μέχρι τώρα παραμένει ανεξίτηλο στην μνήμη μου ήταν το ήθος, ο επαγγελματισμός, η επάρκεια και η αφοσίωση στην εκπαίδευσή μας των καθηγητών που, σχεδόν, όλοι δεν ζουν πλέον.

Ας είναι η μνήμη τους αιωνία. Έχτισαν το δικό μας πνευματικό «ευ ζήν».

Η τάξη μας, χωρίς να είναι η πρώτη στην σκανταλιά, (ήταν κι άλλες χειρότερες), είχε συμμαθητάκια λίγο ζωηρά που δεν έχαναν την ευκαιρία να καταστρώσουν την «πλάκα».

Και εκείνοι οι καημένοι καθηγητές προσπαθούσαν με ευγένεια, και παρά τα νεύρα τους που εμείς τα τεντώναμε, να μας επαναφέρουν στην ευταξία.

Αν και έχουν περάσει έκτοτε τόσα χρόνια, από το πλήθος των μαθητικών κατορθωμάτων και αταξιών που πάντα ενθυμούμαι, θα προσπαθήσω να περιγράψω τρία «χαριτωμένα» στιγμιότυπα.

1) Η τάξη μας που γειτνιάζε με τον δρόμο και τα σκαλάκια προς την Ανάσταση, εισήλθε, μετά το διάλειμμα, αγεληδόν, στην αίθουσα και πριν προλάβομε να καθίσομε στα θρανία, εκσφενδονίστηκε ένα σύκο που διέγραψε τροχιά στον αέρα, και περνώντας ξυστά από το κεφάλι του εισερχομένου καθηγητή μας, επέπεσε με σφοδρότητα στον πίνακα, προκαλώντας και τον ανάλογο θόρυβο.

Ο καθηγητής μας, Θεολόγος, που είχε τότε πρόβλημα ευκρινούς όρασης «σήμανε συναγερμό», προσπαθώντας να αντιληφθεί τί ήταν και τί συνέβη και ποιός προέβη στην απρέπεια αυτή που ήταν και κάπως επικίνδυνη.

Μέχρι τώρα ηχούν στ' αυτιά μου οι δυνατές φωνές της αγανάκτησής του «...»

Κύριοι παλιάνθρωποι ... ποιός το έκανε αυτό;».

Οπωσδήποτε θα ανεκάλυπτε τον δράστη και θα του επεφύλασσε αποβολή.

Όμως, κάποιος σήκωσε το χέρι του για να μιλήσει.

«Πες παιδί μου εσύ».

Κί ο μαθητής: «Κύριε Καθηγητά, ήταν ένα παληόπαιδο που περνούσε στα σκαλάκια και πέταξε το σύκο απ' έξω απ' το παράθυρο στην τάξη». Κί ο

ευγενής Καθηγητής μας που, όπως προείπα, είχε πρόβλημα ευκρινούς όρασης: «Το αντελήφθην εγώ, αλλά ήθελα να διαπιστώσω την αξιοπιστία σας».

2) Λίγο πριν αποφοιτήσουμε το 1960, μας ρώτησε ο Μαθηματικός τί σκόπευε ο καθένας να ακολουθήσει μετά την αποφοίτηση.

Έλεγε ο καθένας τί σχεδίαζε, είτε ναυτικό επάγγελμα, είτε στρατιωτική σταδιοδρομία, είτε υπαλληλική ιεραρχία κ.λπ.

Σε μία στιγμή απευθυνόμενος ο Μαθηματικός στον συμμαθητή μας που προηγουμένως είχε αποτύχει, όπως συνήθως, στην επίλυση μαθηματικής εξίσωσης στον πίνακα, τον ρωτά: «Εσύ τί θα κάνεις σε λίγους μήνες που θα αποφοιτήσεις;».

Μαθητής: «Θα πάω στην θάλασσα για καπετάνιος» Κί' ο Μαθηματικός: «Τον κακό σου τον φλάρο, εγώ ούτε γράμμα δεν θα στείλω με το βαπόρι που θα είσαι εσύ καπετάνιος».

3) Ο εκλεκτός Φιλολόγός μας εξέταζε την τρίτη κλίση των ονομάτων που μας είχε διδάξει την προηγούμενη εβδομάδα, και όλοι θυμόμαστε ότι η τρίτη κλίση παίρνει μία συλλαβή παραπάνω στις πλάγιες πτώσεις (περιπτοσύλλαβος).

Με αυτή την παραδοχή – κανόνα – ερωτηθείς ο συμμαθητής μας πώς είναι η γενική της λέξης «ύδωρ», απαντά με ενθουσιασμό, βεβαιότητα και στόμφο: «του ύδωρος, Κύριε Καθηγητά».

Τραβούσε τα μαλλιά του ο καλός εκ Μάνης Φιλολόγός μας.

Στην επόμενη ερώτησή του ποιός θα μας πει ένα τριτόκλιτο όνομα (που βέβαια θα είναι περιπτοσύλλαβο), πετάγεται άλλος και λέει: «ο διάκων, του διάκονος, Κύριε Καθηγητά».

Είναι σίγουρο ότι αφ' ότου μετετέθη στην Αθήνα ο Φιλολόγος, δεν ξαναπέρασε απ' την Σύρα ούτε στ' όνειρό του.

Ας είναι αιωνία η μνήμη των πιο πάνω στα στιγμιότυπα αναφερθέντων, Θεολόγου, Μαθηματικού, Φιλολόγου.

+ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΣΣΑΣ, Νοε. 2013

Άγιος Νικόλαος ο Άγιος των θαλασσινών.

Παλαιό κείμενο

Από την κ. Μαρία Ρώτα - Αρχαιολόγο

Όλες οι εκκλησίες της Ερμούπολης διακρίνονται για την αρχιτεκτονική τους. Ο Άγιος Νικόλαος όμως, όπως εύστοχα έχει γραφτεί,... «φέρει τα πρωτεία όλων των εν Ελλάδι ναών, υπερτερών μάλιστα και της εν Αθήναις Μητροπόλεως» αναφέρθηκε από τους ειδικούς τον Απρίλιο του 1853.

Από τα πολύ παλιά χρόνια οι ναυτικοί πριν φύγουν για ταξίδι επιθυμούσαν να ανάψουν ένα κερί, ευχαριστώντας τον Άγιο που πάντα τους βοηθούσε να επιστρέψουν από τα... τόσα ταξίδια τους. Συχνά, επιθυμούσαν να μεταλάβουν και ν' ανάψουν ένα κερί στον Ναό, ευχαριστώντας τον Άγιο που θα τους βοηθούσε να επιστρέψουν.

Στις περισσότερες θαλασσινές περιοχές της Ελλάδας και στα νησιά μας οι εκκλησίες του Αγίου Νικολάου, αλλά και πολλά ξωκκλήσια, κτίζονταν (όχι

σήμερα, αλλά στο παρελθόν), είτε στις άκρες των μικρών λόφων, είτε κοντά στη θάλασσα, ώστε όλοι οι κάτοικοι να αγναντεύουν από μακριά τα καράβια. Στόχος τους ήταν, όταν φουρτούνιαζαν τα πέλαγα να ζητούν τη βοήθεια του Αγίου. Πίστευαν πάντα ότι όλα θα πήγαιναν καλά και σώζονταν οι άνθρωποι και τα καράβια τους.

Η εικόνα του Αγίου Νικολάου, στους ναούς, είναι μερικές φορές γεμάτη από ασημένια ή χρυσά καραβάκια, τάματα ναυτικών, που όπως πίστευαν... ο Άγιος έσωζε σε δύσκολες στιγμές. Είναι ένα γεγονός που χαρακτηρίζει τον Άγιο σαν τον... «πλέον παρασημοφορημένο Άγιο της Χριστιανοσύνης», όπως έγραφε ένας ιερέας. Κατά το έθιμο, το τάμα τους οι ναυτικοί το πήγαιναν στην εκκλησία και την ίδια μέρα έκαναν και λειτουργία. Σε ιδιαίτερα σοβαρούς κινδύνους έταζαν στον Άγιο το κτίσιμο μιας μικρής εκκλησούλας. Η αγάπη που τρέφει από τους βυζαντινούς χρόνους ο λαός μας προς τον Άγιο Νικόλαο είναι πολύ μεγάλη. Ανεβάζουν τους Ναούς του Αγίου στην Ελλάδα περίπου σε 860, οι 90 στην Ζάκυνθο! Τα ξωκκλήσια και εικονοστάσια είναι πάνω από 1.000.

Ο εορτασμός του Αγίου

Η εκκλησία καθόρισε τον εορτασμό του Αγίου... αυτές τις μέρες, στις οποίες επικρατούν συνήθως πολύ άσχημες καιρικές συνθήκες. Έχει παρατηρηθεί ότι κατά το τριήμερο 4-6 Δεκεμβρίου, τα λεγόμενα «Νικολοβάρβαρα», επικρατούν πολύ μεγάλες τρικυμίες στο Αιγαίο.

Έτσι λοιπόν, οι κινδυνεύοντες λόγω των τρικυμιών, ναυτικοί, επικαλούντο και απέδιδαν τη σωτηρία τους στον σημαντικό Άγιο Νικόλαο. Έτσι με την πάροδο του χρόνου, παρουσιάστηκε ιδιαίτερη λατρεία στον άγιο Νικόλαο από τους ναυτικούς, οι οποίοι, ανέκαθεν επικαλούνται τη βοήθεια του προστάτου τους με συγκινητικές απλές φράσεις όπως: «Άγιε Νικόλα βοήθα με στο τιμόνι!» «Άγιε Νικόλα χωρίς άρμενα και πανιά είμαστε. Σε παρακαλούμε βοήθα μας.» «Άγιε Νικόλα βοήθα, είμαστε χωρίς πηδάλιο στο πλοίο.» «Βοήθησέ μας Άγιε..!»

«Ο Άγιος», κατά την λαογράφο Γεωργία Ταρσούλη ανέφερε με δικά της λόγια, όπως φαντάστηκε: «...στην πλώρη κάθετ' ο Χριστός, στη μέση η Παναγία και πίσω στο τιμόνι του ο Άη Νικόλας.»

Στη Σύρο και στην Ύδρα, έγραψε η κ. Γεωργία Ταρσούλη: «Μόλις τελειώσει η κατασκευή ενός καϊκιού, καρφώνουν στο πηδάλιο ένα εικονάκι του Αγίου Νικολάου για να το φυλάει.» Πολλοί ναυτικοί και εφοπλιστές συνήθιζαν να

δίνουν το όνομα του Αγίου σε πλοία, σε μεγάλα ιστιοφόρα και σε καΐκια. Και στο Πολεμικό Ναυτικό υπήρχε πλοίο με το όνομα του Αγίου ενταγμένο στη δύναμη του Στόλου το 1830.

Επίσημα από την Πολιτεία, κατά τον Ναύαρχο Λυκούδη, ο Άγιος Νικόλαος αναγνωρίσθηκε σαν προστάτης των ναυτικών μας την 5η Δεκεμβρίου 1901. Ο τότε Υπουργός Ναυτικών Γεώργιος Κόρπας έκανε αναφορά προς τον Βασιλέα Γεώργιο Α', η οποία είχε ως εξής: «Μεγαλειότατε, η επέτειος εορτή του Αγίου Νικολάου, θεωρείται εορτή των απανταχού ναυτιλλομένων Χριστιανών και εορτάζεται υπό τούτων την 6η Δεκεμβρίου, μνήμη του Αγίου Νικολάου ως προστάτου και αντιλήπτωρος * των ναυτιλλομένων. Τούτων ένεκεν η υπηρεσία ημών επάναγκες* θεωρεί την εξαίρεσιν της 6ης Δεκεμβρίου από πάσης εργασίας, ου μόνον εν τω ναυστάθμω, αλλά εν παντί άλλω ναυτικώ ιδρύματι και επί τούτοις παρακαλούμεν την έγκριτη εξαίρεσιν της ημέρας ταύτης από πάσης εν τω Βασιλικώ Ναυτικώ εργασίας, και ορίζει ταύτην ως ιδιαίτεραν εορτήν του Βασιλικού και Εμπορικού Ναυτικού”.

Ο Υπουργός Ναυτικών Γεώργιος Κόρπας «Εγκρίνεται!»

«Για δεύτερη φορά η γιορτή του Αγίου ορίσθηκε σαν ημέρα αργίας για το Πολεμικό Ναυτικό με προεδρικό Διάταγμα της 22ας Ιουλίου 1927.» Ο Αντιναύαρχος Ε. Σακελλαρίου, αναφέρει ότι: «...οι σπουδαιότεροι και ωραιότεροι Ναοί του Αγίου είναι: στο Γαλαξίδι, με το περίφημο Τέμπλο του 19ου αιώνα. Ο «μεγαλομάτης» Άγιος της Ζακύνθου και φυσικά ο υπέροχος Ναός της Σύρου!»

Όπως γράφει ο Μητροπολίτης Σύρου κ. Δωρόθεος Β' είναι: «Ένας επίγειος ουρανός και μία ουρανοδρόμος ναύς είναι ο περικαλλής αρίζηλος* Ναός του Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως, θεμελιωμένος το 1848, απaráμιλλο δείγμα ευσέβειας, τέχνης, καλαισθησίας και πίστης των Ερμουπολιτών του 19ου αιώνα, με τον οποίον θέλησαν να τιμήσουν τον Προστάτη της Ναυτοσύνης...»

*αντιλήπτωρ = προστάτης

*επανάγκες = επιβεβλημένο – αναγκαίο

*αρίζηλος = πολύ φανερό

Μέχρι τον 7ο αιώνα προστάτης άγιος των ναυτικών ήταν ο θαυματουργός Άγιος Φωκάς, από τη Σινώπη του Πόντου, όπως αναφέρεται και σε επικλήσεις ναυτικών στα «Γράμματα» της Απάνω Μεριάς της Σύρου. Όμως η θαυματουργική φήμη του μυροβλήτη Αγίου Νικολάου, επισκόπου Μύρων από τη Λυκία, και η μεγαλύτερη οικειότητα προς αυτόν, των πληρωμάτων του βυζαντινού στόλου, που κατάγονταν ως επί το πλείστον από τα παράλια της Μ. Ασίας, τον καθιέρωσε στις συνειδήσεις των ναυτικών ως προστάτη τους.

Χρήστος Θανόπουλος

=====

Στοχασμοί & απόηχοι

Από την Εποποιία του 1940 – '41 στο σήμερα

Μερόπη Ν. Σπυροπούλου, Ομότιμη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ

Για την ελληνική Εποποιία του 1940–'41, για το ηρωικό ΟΧΙ, που ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδας, Ιωάννης Μεταξάς – δικτάτορας ο ίδιος – αντέταξε σθεναρά στις απαιτήσεις μιας πανίσχυρης φασιστικής δικτατορίας, εκφράζοντας τη μύχια προσήλωση της ελληνικής ψυχής προς την ελευθερία, έχουν γραφτεί πάρα πολλά κείμενα, είτε ως βιβλία, μελετήματα και λευκώματα με ιστορικά στοιχεία, είτε ως μεμονωμένες πολεμικές ανταποκρίσεις και σχετικά χρονογραφήματα.

Επίσης, είναι πολλά και τα μεταγενέστερα επετειακά άρθρα, τα λογοτεχνικά κείμενα και τα ποιήματα, τα εμπνευσμένα από τον επικό εκείνον αγώνα. Έναν αγώνα που δεν ήταν απλώς μια νικηφόρος μάχη.

Υπήρξε η πρώτη, παντελώς απρόσμενη, καταλυτική και καθοριστική, εξάμηνη αναχαίτιση των δυνάμεων του Άξονα στην Ευρώπη, η οποία αναπτέρωσε το ηθικό, άλλαξε τις συγκυρίες και εξασφάλισε τα χρονικά περιθώρια για την τελική νίκη των συμμαχικών δυνάμεων.

Γράφει, συγκεκριμένα, ο Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου, στο βιβλίο του «*Η Μάχη της Ελλάδος, 1940 – 1941*»: «*Ο αγώνας των Ελλήνων είχε τόσο μεγάλο ειδικό βάρος, ώστε καθ' όλη τη διάρκειά του, η διεθνής αναμέτρηση είχε περιέλθει σε δευτερεύουσα μοίρα και η*

ανθρωπότητα μιλούσε για την Ελλάδα. Διότι αυτή έδωσε την πρώτη στην ξηρά νίκη στα ελεύθερα έθνη. Αυτή θρυμμάτισε τον θρύλο του αήττητου Άξονα. Αυτή ανέτρεψε τις προοπτικές του και το χρονοδιάγραμμα των επιχειρήσεών του. Όλοι του πολέμου οι παράγοντες ήταν συντριπτικά δυσμενείς για το ελληνικό έθνος: αριθμός, οπλισμός, μέσα, έδαφος, πρωτοβουλία, χρόνος, καθεστώς, υλική στάθμη. Ένας μόνον ήταν ευνοϊκός: ο ψυχικός. Και αυτός νίκησε, γιατί μεγαλύτερη δύναμη και τελειότερο όπλο από την ψυχή δεν υπάρχει ...».

Σ' αυτά τα λόγια, άνετα θα μπορούσε να προσθέσει κάποιος αυτό που συνεπάγεται από τα σχετικά διεθνή δημοσιεύματα της εποχής, ότι δηλαδή «*Η Ελλάδα δεν ερμηνεύεται με τη λογική*». Διότι, αυτή η μικρή χώρα των λιγότερων από 8 εκατομμύρια κατοίκων, αντιστάθηκε στις δυνάμεις του Άξονα επί περισσότερες από 200 ημέρες, όταν, αντίστοιχα, η Γαλλία αντιστάθηκε 43, η Πολωνία 30, το Βέλγιο 18, η Ολλανδία 4, ενώ η Τσεχοσλοβακία όπως και η Δανία, έπεσαν σε μία μέρα.

Κατά κοινή, επίσης, διεθνή ομολογία, η οποία, όπως είναι γνωστό, καταγράφεται σε σχετικές δηλώσεις των τότε μεγάλων ηγετών του κόσμου, το πολεμικό θαύμα των Ελλήνων στα Βορειοηπειρωτικά βουνά, με τις συνεχείς, απίστευτες και ηρωικές κατατροπώσεις του πανίσχυρου εχθρού, έδωσε στον κόσμο το πρώτο χαμόγελο, μέσα στην τραγικότητα του πολέμου.

Και υπήρξε η πρώτη, παντελώς απρόσμενη, καταλυτική και καθοριστική, εξάμηνη αναχαίτιση των δυνάμεων του Άξονα στην Ευρώπη, η οποία αναπτέρωσε το ηθικό, άλλαξε τις συγκυρίες και εξασφάλισε τα χρονικά περιθώρια για την τελική νίκη των συμμαχικών δυνάμεων. Άλλωστε, και ο ίδιος ο Αδόλφος Χίτλερ, στην πολιτική διαθήκη του, αναφέρει ότι: «*Η κήρυξη του πολέμου από την Ιταλία υπήρξε καταστροφική για τη Γερμανία. Αν οι Ιταλοί δεν είχαν επιτεθεί στην Ελλάδα και δεν χρειάζονταν τη βοήθειά μας, ο πόλεμος θα είχε πάρει διαφορετική τροπή. Θα είχαμε προλάβει να κατακτήσουμε το Λένινγκραντ και τη Μόσχα, πριν μας πιάσει το ρωσικό ψύχος*».

Και από το τότε, στο τώρα... Εκείνοι, τότε, ήταν απλοί άνθρωποι, που είχαν ιδανικά και οράματα και, γι' αυτό, έκαναν αξεπέραστες πράξεις. Εμείς, σήμερα, εγωπαθείς και ευδαιμονιστές, γίναμε οι μάζες των υλικών διεκδικήσεων. Από το φως και τη μυστική παραμυθία που εκπέμπουν οι εικόνες και οι μακρινοί απόηχοι του τότε, νιώθουμε μια ξαφνική, διάχυτη και πνιγηρή θολούρα, ένα ζοφερό σκοτάδι να απλώνεται, τώρα, γύρω μας.

Τα σημάδια των καιρών, ολοφάνερα πια, μέσα από τους βανδαλισμούς και τις καταστροφές, ακόμα και μέσα στα Πανεπιστήμια και τα Σχολεία, τα δακρυγόνα, τον άδικο φυσικό και ψυχικό χαμό αθώων και συχνά αμούστακων –αλλά ανερμάτιστων– παιδιών, και από τη βάνουση κακοποίηση ιερών και εθνικών συμβόλων, μιλούν μια άλλη γλώσσα ... Μια εχθρική, προς την ίδια τους την πατρίδα, γλώσσα, που ήταν άγνωστη στους Έλληνες του τότε και παραμένει ακατανόητη σε όσους και σήμερα πιστεύουν στα ίδια ιερά και όσια.

Είναι αναγκαία η αντίληψη της προσωπικής από τον καθένα μας ευθύνης, για αντίσταση στην απάθεια, στην ξενομανία, στη μονοσήμαντη προσήλωση και διεκδικηση υλικών μόνο αγαθών. Οφείλουμε, μέσα στις οικογένειες, να μεταγγίσουμε στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας μια ζωογόνα πίστη στη Θεία Πρόνοια, να τα γαλουχήσουμε με την επίγνωση της εθνικής μας ταυτότητας και με τους θησαυρούς της ιστορικής μας διαδρομής και παραδόσεως. Χρειαζόμαστε εθνικό φρόνημα!

Μερόπη Ν. Σπυροπούλου,

Ομότιμη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Αθηνών

Αναδημοσίευση από το μηνιαίο περιοδικό «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ», Τεύχος 592, Οκτώβριος 2024.

====

ΣΥΡΙΑΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΠΑΜΕ ΝΑ ΞΕΣΚΑΣΟΥΜΕ;

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Μέρος Πρώτον

Ο Θράσος καθότανε στο σκεπαστό σαχνισί του σπιτιού και σχολίαζε με τη Ζία τους περαστικούς, πίνοντας τα μαλαχτικά του. Λίγο πιο πριν είχε περάσει από 'κει η Ερνούλα, που πάνω στη σικίρντισή της, για την περιπέτεια του Ζεβανζέλ σχετικά με το ... λιβάνι και την αστυνομία, είχε ξεσπάσει πάλι στο Θράσο.

– Θα σε ψοφήσω 'γω στο μπουρανί και στον καβουρμά, κερχανατζή!

– Δεν θέλω να σας αποστερήσω τη θροφή σας, μητέρα, της είχε απαντήσει αναιδώς, γιατί είχε ρουφήξει μέχρις ώρας τρεις ρακές και ήτανε ανεβασμένος!

Μόλις έφυγε η γριά, δήλωσε στη Ζία:

– Αυτή θα την αρπάξει καμιά ώρα ... αντεράτη!

– Θράσο, κάτι μου λέει μέσα μου πως δεν πολυσυμπαθείς τη μαμά! Τι σου έχει κάνει η κακομοίρα;

– Δεν με απαρατάς και συ με δαύτηνα. Άντε γιατί έχω τα λοξά μου τώρα!

Η κουβέντα κόπηκε ... χασαπομάχαιρο με την εμφάνιση του χωροφύλακα, που είχε στείλει ο αστυνόμος, να δει αν στο σπίτι του Ζεβανζέλ ... υποτροπιάζει η

κατάσταση και να του αναφέρει.

– Πάει, μπήκαμε στο στόχαστρο Ζία! Δε γνωρίζω πού ακριβώς στράβωσε το πράμα, ψιθύρισε ανήσυχος.

– Πάμε κάτω να δούμε τι θέλει, Θράσο μου;

– Δεν έχω αντιλέγειν. Άσε, θα του μιλήσω εγώ. Εσύ βάστα σεκόντο ...

===

– Αυτό είναι το κατάστημα του έγκλειστου Ζεβανζέλ, ρώτησε με περισπούδαστο ύφος το όργανο της τάξεως.

– Μάλιστα. Δεν περνάτε όμως πρώτα μέσα να πιούμε ένα ποτηράκι; Ο οίνος μας είναι σάπφειρος! Σου κόβει τον πόνο και πάσαν οδύνην, να πούμε ...

– Ποτέ εν ώρα ΄περεσίας!

– Κοπιάστε τότες να μεζεδιάσετε. Έχουμε γίγαντες γιαχνί και στιφάδο κουνέλι με κακάρια ...

– Εγώ, να ξέρετε το μαγέρεψα, πρόσθεσε η Ζία με καμάρι.

– Τι επαγγέλεσθε, κύριε Θράσο;

– Επιτηδεύομαι στα μεσιτικά ...

– Ο υπόδικος είναι μεγαλοδιακινητής τοξικών ουσιών, δήλωσε το όργανο, που δεν ήξερε πως στο μεταξύ ο Ζεβανζέλ είχε αφεθεί ελεύθερος. Αλλά ούτε κι ο Θράσος το γνώριζε.

– Πίπτω αφ΄ το παράθυρο! Καλώς τον μπουζουριάσατε τότες ...

– Μήπως είστε συνεργός του και σεις;

– Ποτές! Εγώ δεν κάνω δουλειές με ΄σαγγελέα!

– Θαυμάσια! Τον συλληφθέντα τι τον έχετε;

– Δεν σχετίζομαι με τέτοια πρόσωπα, αποποιήθηκε τη συγγένεια ο Θράσος.

– Θράσοοο! Έλα στα συγκαλά σου! Για το μπαμπά εκφράζεσαι έτσι; Ενδροπή σου!

– Παράτα με μαρή, να κάνω τη φτιάξη μου ...

– Ως γνωστόν ο κατηγορούμενος βρίσκεται μέσα για εμπορία και διακίνηση ινδικής κάνναβης ...

– Μένω άγαρμα!

– Και οι έμποροι πρέπει να πατάσσονται παραδειγματικώς!

– Πάνω απ΄ όλα το γράμμα του νόμου. Ε, Ζία;

– Και να φυλακίζονται δια βίου οι διακινηταί ...

– Εγκρίνω και επαυξάνω ...

– Προκειμένου όμως ν΄ απαλειφθεί αυτό το φαινόμενον, χρειαζόμεθα τη συνεργασία όλων υμών, κύριε και κυρία Θράσου ...

– Θέτω ανεπιφύλαχτα τον εαυτό μου στην υπηρεσία του νόμου ... μοίραρχέ μου ...

– Απλός χωροφύλαξ είμαι. Η στολή μου τ΄ αποδεικνύει άλλωστε.

– Δεν πρέπει να 'στε τόσο ταπεινόφρων, συνταγματάρχα μου, παρενέβη η Ζία! Καλά δεν τα λέω, Θράσο μου;

– Ούτε συζήτηση! Ο σωστός λόγος να πρυτανεύει, στρατηγέ ...

Το όργανο της τάξεως ναρκισσευόμενο ... απ' τις προαγωγές, είχε περάσει αυτάρεσκα τον αντίχειρά στο κορδονέτο της στολής του.

– Υπερβολές τώρα! Πάντως, για την αλήθεια και μόνον, παίρνω οσονούπω το βαθμό του υπενωμοτάρχου σας πληροφορώ ...

– Ολόθυμα σας συγχαίρω, κύριε Αρχηγέ της Χωροφυλακής!

– Ευχαριστώ, ευχαριστώ πολύ, απάντησε ο αστυνομικός με περίσσιο καμάρι, καθώς φανταζόταν τον εαυτό του στην πρώτη αράδα των επισήμων κατά τις παρελάσεις!

– Όσο για τον πατέρα σας, συνέχισε ...

– Πρόκειται περί κατάφωρης αδικίας, κύριε Υπουργέ της ... Δημοσίας Τάξεως!

– Εμείς πάντως του την έχουμε στημένη στη γωνία, να λάβετε σοβαρά υπόψη σας! Εγώ έχω χρεωθεί το όλον θέμα προσωπικώς!

– Άξιος ο μιστός σας ... κύριε Πρωθυπουργέ!

Η Ζία με τη σειρά της έσπευσε να του πουλήσει εκδούλευση ...

– Καλέ, μοναχούλικο σε βλέπω εδώ και καιρό να τριγυρνάς. Θα 'θελες να σου βρούμε μια καλή κοπέλα να τσαρδιάσεις;

– Τυχάνω λογοδοσμένος. Φεύγω τώρα, γιατί με καλεί κι αλλού το καθήκον. Μην επαναπαύεστε όμως. Δριμύτερος θα επανέλθω αν αντιληφθώ κάτι το επιλήψιμον!

– Επικροτούμε ... Μεγαλειότατε, απάντησαν ομού Θράσος και Ζία, και τον ξεπροβοδίσανε ίσαμε του Ευθύμη το κρασοπουλειό ...

– Και είπαμε ...

– Καλή στράτα, καλή στράτα. Τα σεβάσματά μας στους ... ανωτέρους σας ...

===

Κατά διαβολική σύμπτωση έλαχε να περνά απ' το δρόμο ο Ανάργυρος, αυτός που πούλαγε ποδαράκια για τον πατσά. Έστησε αφτί και άκουσε τα διαμειφθέντα. Έτσι, μόλις απομακρύνθηκε ο χωροφύλακας, πλησίασε μουράτα και ρώτησε:

– Μπας κι έχετε, ρε σεις, τίποτις ντράβαλα να καθαρίσω;

– Καθάρισε πρώτα ... τις πατσές σου κι άσε μας εμάς ...

– Εγώ για το καλό σας ενδιαφέρομαι. Υπάρχει πρόβλημα;

– Τουναντίον, μια συνάντηση ρουτίνας θα την έλεγα, στο πλαίσιο ανταλλαγής απόψεων με τα υψηλόβαθμα στελέχη των Σωμάτων Ασφαλείας ...

– Ρε Θράσο, είπε αναστενάζοντας ο κυρ Ανάργυρος, συ 'πόχεις τόσα πολλά πάρε-δώσε με ... βασιλιάδες και πρωθυπουργούς, δεν τους λες καμιά κουβέντα, μπας και βρούνε τίποτα δουλίτσα στο γιό μου και στρατευτεί κι αυτό το άμοιρο, που κάθεται τρία χρόνια άνεργο;

===

Τις πρώτες ώρες της ελευθερίας του, ο Ζεβανζέλ τριγύριζε σαν δαρμένο σκυλί! Γείτονες και κοινωνικοί λειτουργοί είχανε πέσει πάνω του να τον στηρίξουνε ...

- Καλή κοινωνία, μάστρο Βαγγέλη. Η αλήθεια έλαμψε!
  - Μουτζουρωμένος είμαι! Δε με χωρά ο τόπος. Έγινα ρεζίλης στο σύνολον!
  - Τέλος καλό, όλα καλά, γέροντα!
  - Ήρχα κουντρουβάλα! Πα να σαλέψει ο νους κι ο λοϊσμός μου!
- Έτρεξε και ο Θράσος να τον καθησυχάσει ...
- Όλα δουλεύουνε ρολόι πατέρα, όπως τ' άφησες άμα σε τσιμπιδιάσανε ...
  - Ευτυχώς, που υπάρχουν και συ ...
  - Ο άνθρωπος για τον άνθρωπο, πατέρα! Όμως καιρός δεν είναι να το ρίξουμε και 'μεις κομμάτι όξω, μετά τις τόσες φουρτούνες, που μας λάχανε;
  - Από φουρτούνες μην τ' αρωτάς!
  - Είπαμε λοιπόν, αν και συ συμφωνάς, με τον εμπορευάμενο, τον κύριο Αραμπά, να πάμε περί Σάββατο σε κάνα κουτουκάκι να μεζεδιάσουμε. Όχι τίποτις σπουδαία πράματα βέβαια ...
  - Για ταβέρνες είμαι 'γω τώρα ή για τις ... σαβανώτρες;
  - Χτύπα ξύλο, πατέρα! Τι ν' απαντήσω στον άνθρωπο;
  - Δεν ξέρω, κάμε ό,τι σε φωτίσει ο γιαραμπής ...

===

Ο Θράσος έτρεχε απ' την Τετάρτη να κλείσει τραπέζι σε κέντρο. Πήγε στου Νικήτα, τράβηξε για την «Χαραυγή», ανέβηκε στου Λιλή και στου Ξανθομάλλη στην Απάνω Χώρα, μέχρι και στο «Κουρασμένο Κέντρο» στο Βροντάδο έφτασε η χάρη του!

- Τα τραπέζια μας είναι όλα ρεζερβέ, του απαντούσαν και τον αποδιώχνανε.
  - Πότες ρε, θα πα να τουλουμιάσουμε, τότε πιέζε και ο Αραμπάς.
  - Πασκίζω εδώ και μέρες να φιξάρω τραπέζι, αλλά όπως βλέπεις είναι όλα κομπλέ!
  - Να ρωτήξεις και στο «Στοιχειωμένο Φεγγάρι», που 'ναι και πλησίον ...
  - Χωρίς άργητα ...
- Σαν καλός δημοσιοσχεσίτης φόρεσε πουκάμισο κόκκινο της γυφτιάς, ριγέ παντελόνι με ρεβέρ και πατούμενο μαύρο μυτερό, να τρυπάς λαμαρίνα και πήγε κι έπιασε τον πορτιέρη το γαλονάτο, που 'τανε οι δυό τους μια κληρουχία στο στράτευμα ...
- Είμαστε τέσσερις ανοματαίοι να μην απολυλογώ, Πολυχρόνη ...
  - Και ζητάτε να κλείσετε τραπέζι;
  - Εμ' τι θέλεις ρε, να ζητάμε ... οικόπεδο γωνία;
  - Και και και ποιός πλε-ρω-ρω-ρώνει να ξέ-ξε-ρω, μπήκε στη μέση ο Πελοπίδας ο καταστηματοάρχης.
  - Μα ο κύριος Αραμπάς κι ο πεθερός μου.

– Ω, το–το–τότες μας πε–πε–περιποιεί τι–τι–μή! Μετά έκανε πως κοιτάζει τα κιτάπια του πάνω απ’ τα γυαλιά της πρεσβυωπίας.

– Πε–περάστε κατά το Σα–Σά–Σάββατο. Τα κα–κα–ζάνια μας θα είναι ανα–να–ναμμένα. Θα σφα–σφάξουμε και βοοειδή ...

Βρήκε τον Αραμπά να ναργελεδιάζει στον καφενέ και του ‘καμε πάσα τα χαρμόσυνα.

– Μπράβο σου, ρε!

– Και είπαμε, Αραμπά, όχι τίποτες αμπιγέ ντυσίματα και έτσι. Το δείπνον θα είναι σαμφασόν ...

– Εμείς είμαστε λαϊκοί άνθρωποι και τ’ αγνωρίζεις, Θράσο!

===

Ο Ζεβανζέλ καθότανε στο σκαμνί και λιμάριζε το νύχι του παράμεσου. Η ματιά του όμως ήταν αγριωπή, γιατί τα φαρμάκια της φυλακής τον είχανε αποσκληράνει.

– Οκεί, σου ‘κλεισα, πατέρα ...

– Τι μου ‘κλεισες, ρε Θράσο, ... τάφο στου Χαρτουλάρη;

– Όχι, τραπέζι στο «Στοιχειωμένο Φεγγάρι». Θα παραβρεθούνε ο κύριος Αραμπάς μετά της κυρίας του. Όλο το ανφάν – γκατέ!

– Δεν το πάμε για λίγο παραπίσω το γλέντι, γιέ μου, να ξεπεράσω και την ιδέα της κλεισούρας στο γκιζνάνι;

– Ορισμένως έχεις δίκιο, πατέρα. Κι εγώ στη θέση σου το ίδιο θα έπραττα. Βλέπεις όμως έχουμε κράτηση τραπεζιού. Μην εκτεθούμε, δεν είναι πρέπον!

– Πώς τα καταφέρνεις, ρε και με τουμπάρεις κάθε φορά;

– Μετά φανών και λαμπάδων θα μας υποδεχτούνε! Πίστεψέ με, πατέρα ...

Κατόπιν αυτού, αφού γαϊδουροδέθηκε, άπλωσε το χέρι του και καμάκωσε αμάκα τσιγάρο απ’ το πακέτο του γέρου ...

– Φχαριστώ, πατέρασα ...

– Σταμάτα ρε Θράσο, τα «φχαριστώ». Θα μου ‘χεις πει και ίσαμε ... τριάντα απ’ το πρωί!

– Μην είμαστε και αγνώμονες τώρα ...

===

Προσπαθούσε να κατιρντίσει την Ερνούλα ανήμερα Σάββατο να τους ακολουθήσει το βράδυ στο κέντρο, να ξαλεγκράρει κι αυτή λιγουλάκι. Όμως εκείνη είχε το αντιλέγειν της.

– Τι γερεύω ‘γω τώρα, γριά γυναίκα, σε τέτοια μαγαζιά;

Αμέτε σεις οι άντρες, Βαγγέλη κι αφήστε με ‘μένανε. Έχω και τα νευρικά μου, που με ταλανίζουνε ...

– Δίκιο έχει η μητέρα, πατέρα, παρενέβη ο Θράσος. Πρέπει να σεβαστούμε την επιθυμία της περι αυτού ...

Η Ερνούλα τον κοίταξε με απέχθεια χωρίς να μιλήσει ...

- Έλα, βρε γυναίκα, θα 'χουμε και παρεούλα ...
- Για κάνε μου το λιανά ...
- Θα είναι το ζεύγος Αραμπά, καλά θα περάσουμε. Μάλιστα, προσφέρονται να μας παραθέσουνε το δείπνο, λόγω της ονομαστικής γιορτής της ... πεθεράς του ...
- Φοβού τους Δαναούς, Βαγγέλη. Ξέρω 'γω καλά τι κουμάσια είναι και του λόγου τους!
- Πάντως αν δεν έρχεις εσύ ούτε κι εγώ πρόκειται να πάω ...
- Έκανε να ξαναρνηθεί, αλλά σαν πρόσεξε το θριαμβευτικό ύφος του Θράσου και ψυχανεμιζόμενη πώς κάτι αυτός μαγείρευε με την τραγουδίστρια, αμέσως άλλαξε γνώμη ...
- Ε, μιας κι επιμένεις τόσο πολύ πια, λέω να μη σου χαλάσω το χατίρι ...
- Ο Θράσος στο άκουσμα τούτο μαράθηκε! Αυτό δα του 'λειπε, να 'χει ολονυχτίς τη γκιόσα μέσ' στα ποδάρια του! Όμως, για ν' αποκοιμίσει τυχόν υπόνοιες της, έκανε τάχα ... πως επιθυμεί διακαώς την παρουσία της ...
- Να 'ξερες τι χαρά μου δίνεις, μητέρα!
- Η Ερνούλα τότε τα 'βαλε με τον άντρα της για όλα τα χαμένα χρόνια, που την είχε από σπίτι σε μαγαζί κι αντίστροφα!
- Καιρός νομίζω ήτανε, Βαγγέλη, να με πας κι εμένανε σ' ένα κέντρο περιωπής να ξεδώσω, που με μαράζωσες πια κακοχρονονάχεις.
- Καλά, καλά, την επόμενη φορά θα σε πάω στις Βρυξέλλας!

===

- Αξάφνου πετάχτηκε στη μέση η Ζία. Φορούσε ένα ριχτό τσιτάκι παρδαλό, όπου οι τρίχες απ' την αμασχάλη της είχανε αφήσει στάμπες απάνω του!
- Καλέ, πάρτε και μένα μαζί σας. Δεν θα σας γίνω βάρος ...
  - Τι γυρεύεις εσύ ... λεύτερο κορίτσι σε τέτοια κέντρα, της έκοψε τον αέρα ο Θράσος. Θα πάμε μόνο οι ενήλικες. Ομίλησα.
  - Ασαχχχ ...

===

- Ο Αραμπάς λαγοκοιμότανε απάνω σε μια ντιβανοκασέλα ανάπηρη, στρωμένη με αντρομίδα. Η Βδοξία η γυναίκα του χτύπησε διακριτικά την ... κουρελού και μπήκε φέρνοντάς του να πιεί τσοκ – σεκιρλή καφέ σε ποτήρι ούζου.
- Πιέ το να φύγει η τσίμπλα σου, Αραμπά μου ...
  - Πού ήσουνα ρε, όλο το πρωί σε γέρευα ...
  - Στην εκκλησιά 'χα πάει. Σου 'φερα κι αντίδερ, βοηθειά σου ...
  - Τράβα φέρε τη λεκάνη με το νερό να κάνω ατομικό καθαρισμό.
- Ο Αραμπάς έπλενε μόνο ... τα ποδάρια του κάθε Σάββατο!
- Η Εβδοξία τσακίστηκε να του φέρει νερό κι απολειφάδι ποτάσας.
- Ο Αραμπάς τότε, τη δέρνει και της κάνει δήλωση.
- Να ντυθείς κόσμια. Δε θέλω να με συζητάνε ...

- Όλο με το άστε ντούα είσαι, του μυξοκλαίει ...
  - Αν συνεχίσεις θα σου κάνω και ... το αεροπλανικό. Είχα τρεις μέρες να σε δείρω και πιάστηκα ...
  - Αχ, μου κατάστρεψες τη ζήση, που με γυρεύανε καν και καν!
  - Καλά νταμάρια ...
  - Ποιά είναι μωρέ τα καζάντια σου, μαστουρόγερε, ε μαστουρόγερε!
  - Ως άντρας θα φουμάρω και την τούφα μου!
  - Μια ζήση στη νήστεια μ' έχεις. Στα κρύα σκεπάζομαι με ... τη γάτα!
  - Έχει και τα στεγνά της η φτιάξη! Και κόφτο, γιατί περιμένουμε κι άλλες στην αράδα ...
- Βρίσκει εδώ το αδύναμό της σημείο και πέφτει στα πόδια του σπαράζοντας η Ευδοξία ...
- Μη μου λες τέτοια Αραμπά μου. Χώμα θα γενώ να με πατήσεις.
  - Σε πατάω κι έτσι ...
  - Αραμπά μου είσαι ένας γόης του σινεμά! Δώκε μου ένα φιλάκι ...
  - Τι λες τώρα; Όποτε σε φιλάω ... σου πέφτει κι από ένα δόντι! Με έναν κυνόδοντα έχεις μείνει!
  - Φίλα με κι ας πάει στον κόρακα κι αυτός. Τι σου ζητάω η μαύρη;
  - Μουρλάθηκες, μωρή. Κι έπειτα, πώς θ' ανοίγω τις μπίρες μου;
  - Άμε τώρα να φτιαστείς, που μου 'μελλε να πάρω τον κατιμά!

===

Έσπευσε και φόρεσε μια ρόμπα μεταποιημένη σε φόρεμα και κάτι ψεύτικες πέρλες για κολιέ. Στα πόδια της πέρασε δίχρωμα τσουράπια με καλτσοδέτα και κάτι τσόκαρα, που της τα πετούσε στο κεφάλι ο Αραμπάς ενίοτε!

Αυτός έβαλε ένα ετοιματζίδικο κουστούμι και σκαρπίνια ... δίχως κάλτσες.

- Να πάρεις και το μπόγο μαζί σου Αραμπά μου, μπας και πουλήσουμε κάνα κάμποτο εκεί που πάμε ...

===

Περασμένες οχτώ το βράδυ κι ακόμα δεν είχανε ετοιμαστεί. Ο Ζεβανζέλ πάσκιζε να συμβιβαστεί μ' ένα παλιομοδίτικο κοστούμι, κασμίρι σκούρο μπλε σκοροφαγωμένο, τραγιάσκα του πανεριού στο καύκαλο, ασορτί με το κοστούμι και παντοφλέ πατούμενα μαυρολουρακιά, περασμένα δυό χέρια με γλίνα.

Εσωτερικά είχε φορέσει φανελένιο κασκορσέ κατάσαρκα, με ανεπαίσθητα τρύπιους αγκώνες κι από πάνω υποκάμισον στο μαρόν με λιγοστές λαδιές και τσακισμένους γιακάδες, ένεκα έλλειψης ... σπιρτόξυλων μιας και κάπνιζε με αναφτήρα! Απ' τη δική του μεριά ο Θράσος έδωνε κοφτές διάτες στη Ζία, που στεκότανε κερι αναμμένο!

- Σιδέρωσέ μου τα μαύρα και να μη μυρίζουνε νεφταλίνη ...

Μετά πήγε να μπανιαριστεί στο πλυσταριό με μοσκοσάπouno, όπου η Ζία του 'ριχνε καυτό νερό απ' το καζάνι με το μπρίκι του καφέ ...

- Ωχ σιγά, με τσουρούφλισες, ρε απρόσεχτη!
- Α, που να μου κοβότανε σύρριζα το χέρι, Θράσο μου ...
- Με κάνεις και σφαδάζω ...

Αφού ολοκληρώθηκε ... το χαμάμ και τονε σκούπισε η Ζία με μια παλιά ζακέτα της Ερνούλας, πήγε να ξουριστεί στο ... τζάμι. Σβούριξε μέσα στο νικελένιο μπολ άφθονη σαπουνάδα, την πέρασε στα μάγουλά του σταμπαριστά, χρησιμοποιώντας πινέλο από αλογότριχα, παλινδρόμησε την ξουράφα του πρώτα στο λουρί και μετά στο λαδόκανο, για ν' αποκτήσει η κόψη αθέρα και ακολούθως έπιασε να ξουρίζεται νορμάλ και κόντρα, σιγοσφυρίζοντας μια άρια απ' τον «Κουρέα της Σεβίλλης». Στην προσπάθειά του όμως να περιφρουρήσει το μουστάκι του, κόπηκε λίγο στην κρεατοελιά.

- Αμάν, σφάχτηκα! Βάλε μου σπίρτο πράσινο απάνω και κομμάτι στύψη ...

Όταν σταμάτησε ... η αιμορραγία παρφουμαρίστηκε με κολόνια λεβάντα χύμα, δίνοντας μερικά χαστουκάκια στα μάγουλά του ...

– Πω, πω, τι φρεσκαδούρες είν' αυτές, τρίφτηκε πάνω του η Ζία. Να βάλεις απάνω σου ένα προβασκάνι για το μάτι ...

- Συ να κάτσεις να καρικώνεις μαξιλάρια όσο θα λείπω, την έκανε πέρα.
- Μου κόβεις κάθε ενθουσιασμό, κρύε!

– Κι αν λάχει κι αργήσω να πέσεις για τούφες, αφού μπουκώσεις τα λεχούδια πρωτίστως.

- Μη γυρίσεις κι ακοιτάξεις άλληνε κακομοίρη μου, γιατί θα σου βγάλω τα μάτια!
- Ελήφθη. Όβερ!

===

Η Ερνούλα είχε παραμελήσει τον εαυτό της προ πολλού. Εκείνο που την ένοιαζε ήταν μοναχά το εμπορικό κέρδος και δεν έδινε πλέον δυάρα στο ντύσιμό της!

Πάνου απ' την καμποτένια νυχτικιά πέρασε σαξ πελερίνα, τα μαλλιά της τα 'πιασε σινιόν με φουρκέτα, συμμαζεύοντάς τα με μαναβόδιχτο αντί για μπουμπάρι. Στα πόδια της φόρεσε σοσόνια κοπτόν περλέ και τέλος τις βιολέ γόβες, τις πρόχειρες, κείνες που συνήθως ... πέταγε στον Θράσο!

- Κοκκινάδι, γιοκ, ζηλεύω, την προειδοποίησε αυστηρά ο άντρας της.

– Μένανε δε μ' ενδιαφέρουνε ούτε η εξωτερική εμφάνιση, ούτε η μόδα. Ξέρε το, Βαγγέλη!

Έτσι παρέμεινε αψιμύθιωτη χωρίς καν λίγο ρουζ ή πομάδα στο μαραμένο της πρόσωπο ...

- Φιγουρίνι έγινες, μητέρα, σφύριξε ο Θράσος προσποιούμενος την καρδερίνα

...

- Φουρτούνα στα μπατζάκια σου! Πού 'ναι η κόρη μου, βρε;

– Γαλαχτίζει τα βρέφη. Σήμερα είναι της ένδου!

===

Το κοσμικό κέντρο «Στοιχειωμένο Φεγγάρι» βρισκόταν σε απόσταση είκοσι βημάτων από το σπίτι του Ζεβανζέλ. Ήδη ακουγότανε το νταβαντούρι από το κούρδισμα των οργάνων.

Βγήκανε και οι τρεις τους από το σπίτι και η Ερνούλα ρώτησε ανήσυχη.

– Βαγγέλη, πήρες το χάπι σου το βραδινό;

Ο Θράσος είχε περάσει κίτρινο τσετσέκι στη μπουντουιέρα του και στον πεθερό είχε προσφέρει να βάλει ένα ζαπάκι ... από τη γλάστρα της κερά Λεμονιάς!

– Ψυχρούλα κάνει, παρατήρησε ανάλαφρα ο Θράσος. Θέλεις, πατέρα, να καλέσω ένα ... ταξί;

– Ας προχωρέσουμε τα υπόλοιπα ... δέκα βήματα, Θράσο, καμάρι μου. Καλό μας κάνει η πεζοπορία. Μετά έπιασε να κάνει συστάσεις στην Ερνούλα:

– Πρόσχαρη να 'σαι ...

===

Στην είσοδο της ταβέρνας τους ανέμενε το ζεύγος Αραμπά από ώρα. Αψηλός και χαχόλος εκείνος, με τραγιάσκα σινιέ και βρακί που 'χε κάνει γόνατο, ενώ το πέτο του στόλιζε κατακόκκινος ιβίσκος.

Η Αραμπάδαινα πάλι, με καπελίνα από κετσέ με φτερό, αμανάτι πελάτισσας του Αραμπά, βάσταγε αγκαζέ τον κύριό της, ο οποίος της είχε αγοράσει και γιασεμάκι μυρωδάτο, περασμένο σε πευκοβελόνες.

Οι άντρες δώσανε τα χέρια αναμεταξύ τους και οι γυναίκες ανταλλάξανε εναέριους ασπασμούς. Ο Αραμπάς έλαβε πρώτος το λόγο.

– Γουέλκαμ, μάστρο Βαγγέλη και αποδέλοιποι συγγενείς. Ελόγου μου ακερνάω σήμερα ...

– Να ρεφενίσουμε και 'μεις, βρε Αραμπά, δεν είναι πρόπον ...

– Εσύ να γυρεύεις τη δουλειά σου Βαγγέλη.

-Αφού επιμένει ο κύριος, τον τσίμπησε στο μπράτσο η Ερνούλα.

– Μα τι θα πει ο κόσμος, επέμεινε εκείνος, που ήτανε και ρεκλαματζής ...

– Κάνε το κορόϊδο, βλάκα, που σου λέω! Και τον ξανατσίμπησε στο άλλο μπράτσο για να ισοσταθμιστεί ... η οδύνη!

Κατόπιν αυτού η Ερνούλα προσποιήθηκε ότι θαυμάζει το ασάμπλ της Αραμπάδαινας.

– Φτου, φτου, στις εμορφάδες σου είσαι σήμερα Ευδοξία μου, είπε στραμμένη προς το μέρος ... του Θράσου, για να μην πάει ... και χαμένο το σάλιο της!

Συνεχίζεται ...

Τάκης Κυριτσόπουλος

Ταβερνάκι της Εποχής

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ «ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ»

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Το Σάββατο 14 Δεκεμβρίου 2024, 21 μέλη και φίλοι του Συνδέσμου Συριανών, παρακολούθησαν στο Θέατρο «Δημήτρης Χορν», στο κέντρο της Αθήνας, τη θεατρική παράσταση «Μάρτυρας Κατηγορίας», της περίφημης Βρετανίδας συγγραφέως αστυνομικών διηγημάτων μυστηρίου Agatha Christie (1890–1976) (Άγκαθα Μαίρη Κλαρίσσα Μίλλερ). Συνέγραψε 66 μυθιστορήματα, 14 συλλογές διηγημάτων, 2 αυτοβιογραφικά έργα, θεατρικά, αισθηματικά, έγινε όμως διάσημη κυρίως για τα αστυνομικά της έργα, στα οποία πρωταγωνιστούν ο ντετέκτιβ Ηρακλής Πουαρό, η Μις Μάρπλ και άλλοι χαρακτήρες. Τα έργα της έχουν μεταφραστεί σε 107 γλώσσες. «Η Ποντικοπαγίδα», με τη θεατρική του εκδοχή «Δέκα μικροί Νέγροι», παιζόταν στο Λονδίνο από το 1952 έως το 2012. Πολλά έργα της μεταφέρθηκαν στον κινηματογράφο, την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, σε βιντεοπαιχνίδια και κόμικς.

Ο «Μάρτυρας Κατηγορίας» (Witness for the Prosecution) πρόκειται για θεατρικό έργο του 1953, διασκευασμένο από διήγημα του 1933 της Agatha Christie. Παίχθηκε τη δεκαετία του '50 στο Λονδίνο, στο Broadway και έγινε κινηματογραφική ταινία, με πρωταγωνίστρια τη Μαρλέν Ντήντριχ, η οποία προτάθηκε για έξι Όσκαρ.

Είναι ένα δικαστικό δράμα που κρατά τεταμένη την αγωνία του θεατή από την αρχή έως το τέλος του έργου. Ένας νεαρός άνδρας (Λέναρντ Βόουλ) κατηγορείται για το φόνο μιας πλούσιας χήρας και όλα τα στοιχεία είναι συντριπτικά εις βάρος του. Το κλειδί της υπόθεσης κρατά η μυστηριώδης Γερμανίδα σύζυγος του (Ρολαίν Βόουλ-Χάιλιγκερ) που γνωρίζει την αλήθεια και μπορεί να τον βοηθήσει στην υπερασπιστική του γραμμή. Την υπεράσπισή του ενώπιον του δικαστηρίου αναλαμβάνει ένας δαιμόνιος ποινολόγος (Ουίλφρεντ Ρόμπαρτς), μαζί με τον έμπειρο συνεργάτη του δικηγόρο.

Η υπόθεση έχει αλλεπάλληλες ανατροπές στο τέλος και θεωρείται ένα από τα καλύτερα έργα της συγγραφέως. Ερμηνεύουν οι ηθοποιοί: Μελίνα Βαμβακά, Χάρης

Γρηγορόπουλος, Ευγενία Δημητροπούλου, Γιάννης Δρακόπουλος, Θανάσης Κουρλαμπάς, Κώστας Κόκλας, Νίκη Παλληκάρáκη, Όμηρος Πουλάκης, Νικορέστης Χανιωτάκης. Η σκηνοθεσία είναι της Αγγελίνας Παπαχατζάκη, τα κοστούμια της Ιωάννας Καλαβρού, η μουσική του Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου και οι φωτισμοί της Μελίνας Μάσχα. Οι ηθοποιοί απέδωσαν με επιτυχία τους δυνατούς χαρακτήρες του έργου. Τα υπέροχα σκηνικά διαδέχονταν το ένα το άλλο, ενώ η κατάλληλη μουσική επένδυση τόνιζε τις συγκλονιστικότερες στιγμές της υπόθεσης.

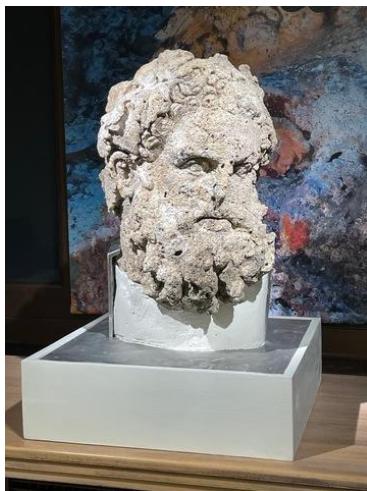
Βιβλιογραφία

- <https://www.athinorama.gr>
- el.m.wikipedia.org

Η Αγγελική Γ. Σίμωση Δρ. Αρχαιολόγος Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων και η έρευνα στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Τον Οκτώβριο του 2024 είχαμε την ευκαιρία να συνομιλήσουμε με το μέλος του Συνδέσμου Συριανών Δρ. Αρχαιολόγο Αγγελική Γ. Σίμωσι, Προϊσταμένη της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων μέχρι το 2018 και σήμερα Επίτιμη Έφορο Αρχαιοτήτων, επιβλέπουσα από το 2012, για λογαριασμό του ΥΠ.ΠΟ. και της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, στην έρευνα του σημαντικότερου ναυαγίου της αρχαιότητας στο Αιγαίο, του Ναυαγίου των Αντικυθήρων.

Η Αγγελική Σίμωσι γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Ερμούπολη Σύρου, τελείωσε το 2^ο Τοσίτσειο Γυμνάσιο Εκάλης και σπούδασε αρχαιολογία στο Α.Π.Θ., στην εποχή των μεγάλων καθηγητών Μ. Ανδρόνικου, Γ. Δεσπίνη και Δ. Παντερμαλή. Μετεκπαιδεύτηκε με θέση ερευνήτριας στο Aix-En-Provence (1991-1993), όπου τελείωσε το μεταπτυχιακό της με θέμα: «Ο κλειστός πολεμικός λιμένας της Θάσου» και το 2009 ολοκλήρωσε τη διδακτορική της διατριβή στο Ε.Κ.Π.Α. με θέμα: «Ο κλειστός πολεμικός λιμένας της Σάμου». Εργάστηκε ανελλιπώς από το 1983 έως το 2018 στην Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, της οποίας ήταν Προϊσταμένη από το 2008, διενεργώντας υποβρύχιες έρευνες σε όλη την Επικράτεια. Έχει συνεργαστεί με πολλούς ξένους σημαντικούς καθηγητές. Έχει κάνει πλήθος δημοσιεύσεων και ανακοινώσεων στον τομέα της Ενάλιας Αρχαιολογίας. Η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων μελετά και ανασκάπτει όχι μόνο ναυάγια, αλλά και καταποντισμένα λιμάνια, οικισμούς, αεροπλάνα παλαιότερα των 50 ετών κ.ά.

«Εργάζομαι ως επιβλέπουσα της έρευνας στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων, από το 2012 ανελλιπώς. Η διεύθυνση της έρευνας ξεκίνησε το 2012 αρχικά μόνο με μένα και από το 2021 σε συνεργασία με τον Καθηγητή Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Γενεύης κ. Lorenz Bäumer και την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα. Το ΥΠ.ΠΟ. εγκρίνει κάθε χρόνο το πρόγραμμα της έρευνας. Όλες οι πληροφορίες για

την εξέλιξη της έρευνας βρίσκονται αναρτημένες στα δελτία τύπου του ΥΠ.ΠΟ. Η φετινή χρονιά (2024) ήταν η καλύτερη. Έχει βρεθεί κομμάτι από το σκαρί (τέσσερα μαδέρια από το πέτσωμα, με τα ίχνη των νομέων) του πλοίου, το οποίο βυθίστηκε στο τελευταίο τέταρτο του 1^{ου} αιώνα π.Χ. Οι αναλύσεις των ξύλων θα μας βοηθήσουν να μάθουμε για την προέλευση του πλοίου (των ξύλων), πότε και πού ναυπηγήθηκε, το μέγεθός του (μεγάλη ολκάς, μήκους 30-40 μ., πλάτους 15-20 μ., βάθους 6,5 μ., με τεράστιο φορτίο 250 τόνων). Φέτος τέθηκε το ερώτημα αν τα πλοία ήταν τελικά δύο, αλλά εγώ πολύ αμφιβάλλω γι' αυτό. Δεν είναι καθόλου σίγουρο. Δεν έχει γίνει ανασκαφική τομή. Το 2025 τελειώνει το δεύτερο πενταετές ερευνητικό πρόγραμμα. Είναι πρόταση δική μου και της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής, η ανέλκυση του σκαριού του πλοίου, για να συντηρηθεί και να μη χαθεί στο βυθό. Όμως το κόστος είναι πολύ μεγάλο. Σημαντικό μέρος του φορτίου είναι στο βυθό. Το σηκώνουμε τμηματικά. Φέτος βρέθηκαν πολλά μαρμάρινα μέλη από αγάλματα, χέρια, πόδια, τμήματα ιματίων από χάλκινα αγάλματα, δύο κεφάλια. Φέτος βρέθηκε μαρμάρινο κεφάλι Ηρακλή με φύλλα αμπέλου. Πιθανότατα ταιριάζει στο ακέφαλο άγαλμα του Ηρακλή που βρίσκεται στο αίθριο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου (Ηρακλής τύπου Farnese). Βρέθηκαν επίσης οστά των ναυαγών (τμήμα κρανίου, άκρα, δόντια), στα οποία θα γίνουν εξετάσεις DNA. Η χρηματοδότηση της έρευνας γίνεται από την Ελβετική HUBLOT, αλλά τα περισσότερα προέρχονται από το Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαριδής. Το 2018 μετατέθηκα στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ευβοίας. Το 2021 έγιναν τα εγκαίνια του νέου Διαχρονικού Μουσείου Χαλκίδας Αρέθουσα, το οποίο στεγάζεται στο βιομηχανικό κτήριο παλιού οινοπνευματοποιείου-ποτοποιείου «Αρέθουσα Α.Ε.», έναντι των Κ.Τ.Ε.Λ., στη βιομηχανική περιοχή Χαλκίδας. Το νέο μουσείο περιλαμβάνει διάφορες ενότητες, από την Εύβοια και Σκύρο (από την Παλαιολιθική Εποχή έως τον 20^ο αιώνα), τις οποίες μπορεί να παρακολουθήσει κάποιος ακολουθώντας τις διαδρομές του κτηρίου. Μια ενότητα είναι αφιερωμένη στην ιστορία του ποτοποιείου. Άλλες ενότητες περιλαμβάνουν τα ευρήματα του προϊστορικού οικισμού του Μάνικα, του οικισμού στο Λευκαντί (10^{ος} αι. π.Χ.), τον αποικισμό των Ευβοέων στη Δύση, το ιερό της Αρτέμιδος στην Αυλίδα (και η σύνδεσή του με τα ομηρικά έπη), το βενετσιάνικο Νεγκροπόντε, το οθωμανικό Εγγριμπόζ, τη βιομηχανική Χαλκίδα του 20^{ου} αιώνα, κ.α. Εξετάζονται όχι μόνο η ιστορία αλλά και η οικονομία, στο Διαχρονικό Μουσείο της Εύβοιας.

Έχω εργαστεί σε διάφορες περιοχές της Εύβοιας, Ερέτρια, Αλιβέρι, Καρυστία, Χαλκίδα, και στη Σκύρο. Τώρα συνεργάζομαι με τους Ελβετούς στις ανασκαφές στο ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος (στην Αμάρυνθο). Κάτω από τον αρχαϊκό ναό (τέλος 6^{ου} αι. π.Χ.), βρέθηκε ο γεωμετρικός αψιδωτός ναός (τέλος 8^{ου} αι. π.Χ.) και μυκηναϊκό κτήριο (12^{ος}-10^{ος} αι. π.Χ.). Ο γεωμετρικός ναός της Αμαρυσίας Αρτέμιδος συγκαταλέγεται στους αρχαιότερους μνημειακούς ναούς του ελληνικού κόσμου, μαζί με το ναό του Απόλλωνα στην Ερέτρια (όπου οι ανασκαφές διενεργούνται επί 60 χρόνια από την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα, το Ηραίο της Σάμου και το ναό της Αρτέμιδος στο Άνω Μαζαράκι (Αχαΐα). Στις ανασκαφές του Αρτεμισίου στην Αμάρυνθο συμμετέχουν οι Ελβετοί αρχαιολόγοι: Sylvian Fachard (Διευθυντής

της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής), Tamara Saggini, Όλγα Κυριαζή, κ.α. Το παλαιό αρχαιολογικό μουσείο Χαλκίδας ανακαινίστηκε στη διάρκεια της θητείας μου. Το 2022 μετατέθηκα στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων, όπου έμεινα για ένα χρόνο και ανακαίνισα το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά. Έχει δρομολογηθεί πλέον η δημιουργία του Μουσείου Εναλίων Αρχαιοτήτων, στα παλιά σιλό του λιμένα Πειραιά, δίπλα στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας. Έχω εργαστεί με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων σε διάφορες υποβρύχιες ανασκαφές, σε όλη την Ελλάδα, όπως: Θάσο (για 8 χρόνια), Σάμο (διδακτορική διατριβή), Αλιμνιά Ρόδου (για 2 χρόνια), Σαλαμίνα, Λέχαιο, Νάξο, Φάρο Αλεξάνδρειας στην Αίγυπτο (για 3 χρόνια), κ.α. Έχω εργαστεί σε διάφορα ελληνικά μουσεία, όπως στο Ναυτικό Μουσείο Νέας Κούταλης στη Λήμνο, όπου έχω ταξινομήσει τους αμφορείς της αρχαιολογικής συλλογής, αυτούς που έβρισκαν οι Κουταλιανοί σφουγγαράδες στο βυθό της θάλασσας, κ.α. Την 1^η Ιανουαρίου 2024 βγήκα στη σύνταξη και ανακηρύχτηκα Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων. Συνεχίζω να είμαι επιβλέπουσα στην έρευνα του Ναυαγίου των Αντικυθήρων. Επίσης, εργάζομαι επί καθημερινής βάσεως στο έργο του Ελληνικού. Δεν καταδύομαι πλέον, όμως παρακολουθώ τους δύτες και την έρευνα, από οθόνη, σε πραγματικό χρόνο. Συχνά ταξιδεύω στη Γενεύη, ή για επαγγελματικές υποχρεώσεις στην Ελλάδα. Είμαι διαθέσιμη να ξεναγήσω το Σύνδεσμο Συριανών στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά και Χαλκίδας, στον αρχαιολογικό χώρο και μουσείο της Ερέτριας. Επίσης, να δώσω διάλεξη στη Στέγη του Συνδέσμου Συριανών, για το Ναυάγιο των Αντικυθήρων, όπως είχα κάνει το Νοέμβριο του 2018. Η δουλειά του αρχαιολόγου είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Δεν λείπουν βέβαια οι αντιζηλιές και τα μίση. Υπάρχει μεγάλο προσωπικό κόστος.»

Το Ναυάγιο των Αντικυθήρων εντοπίστηκε το 1900 από Συμιακούς σπογγαλιείς, των οποίων τα δύο πλοία προσάραξαν στη θέση «Πινακάκια» ΒΑ των Αντικυθήρων. Το ναυάγιο είναι πολύ κοντά στις ακτές, πάνω σε μια απότομη επικλινή πλαγιά, σε βάθος 55μ., και οι καιρικές συνθήκες είναι συνήθως δυσμενείς. Οι προσπάθειες των σπογγαλιέων συνεχίστηκαν και από το ελληνικό κράτος, την Αρχαιολογική Υπηρεσία, με τη βοήθεια του Πολεμικού Ναυτικού και ξένων ειδικών. Το 1901 ανελκύστηκε ο περίφημος χάλκινος «Έφηβος των Αντικυθήρων» (340–330 π.Χ.), το μαρμάρινο άγαλμα του Ηρακλή τύπου "Farnese" (1^{ος} αι. π.Χ.), ο ανδριάντας φιλοσόφου (230 π.Χ.), μπρούτζινα αγαλμάτια, μαρμάρινο άγαλμα του Ερμή, του Απόλλωνα και του αγοριού, άλλα πρωτότυπα και άλλα αντίγραφα. Το σημαντικότερο όμως εύρημα είναι ο περίφημος «Μηχανισμός των Αντικυθήρων» (1^{ος} αι. π.Χ.), με μπρούτζινους οδοντωτούς τροχούς τοποθετημένους σε ξύλινο τετράγωνο κουτί, ο μοναδικός αρχαίος αναλογικός υπολογιστής των κινήσεων των ουρανίων σωμάτων, των φάσεων ηλίου-σελήνης, με ενσωματωμένα τέσσερα ημερολόγια (150 π.Χ.). Ίσως ένα χάλκινο δισκοειδές αντικείμενο, με τέσσερις διάτρητες αποφύσεις και παράσταση βοοειδούς, είναι το κάλυμμα του κεντρικού δίσκου του Μηχανισμού. Το φορτίο του πλοίου αποτελούσαν γλυπτά μαρμάρινα και χάλκινα, έπιπλα (βρέθηκαν χάλκινα τμήματα από ξύλινες κλίνες – ανάκλιτρα), αγγεία από άργυρο, χαλκό, μόλυβδο, κασσίτερο, πολυτελή γυάλινα σκεύη (τεχνική mille fiori), χρυσά κοσμήματα

(δαχτυλίδια, σκουλαρίκια), κεραμικά αγγεία (κύπελλα, οινοχόες, λάγυνοι, πινάκια, όλπες, μυροδοχεία, λύχνοι, μαγειρικά σκεύη), τέσσερις τύποι οξυπύθμενων αμφορέων (ροδιακοί, κώοι, της ομάδας του Νικάνδρου από Έφεσο, τύπου Lamboglia 2 από την Κάτω Ιταλία και ψευδοκώοι). Το πλοίο βυθίστηκε γύρω στο 60–70 π.Χ. Ανεγκύστηκαν συνολικά 36 αγάλματα, τα οποία κατέληξαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Ε.Α.Μ.) και έξι από αυτά κοσμούν το αίθριο του. Όλα αυτά τα αντικείμενα προορίζονταν πιθανότατα για επαύλεις πλούσιων Ρωμαίων στην Ιταλία.

Το 1976 ο Jacques Yves Cousteau, που είχε ήδη επισκεφθεί το ναυάγιο το 1953, πραγματοποίησε συμπληρωματική έρευνα στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων (12/6/1976–20/11/1976), όπως και σε άλλες θέσεις στο Αιγαίο. Οι Γάλλοι δύτες φορούσαν στολές, εφοδιασμένοι με ατομικές φιάλες οξυγόνου (scuba) και ειδική συσκευή αναρρόφησης άμμου (σωλήνας saucisse). Ανεγκύστηκαν πλήθος αντικειμένων. Αυτό το γεγονός έδωσε το έναυσμα ίδρυσης της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, την ίδια χρονιά.

Το 2012 πραγματοποιήθηκε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Ε.Α.Μ.) η έκθεση «Το Ναυάγιο των Αντικυθήρων» και ξεκίνησε το πρώτο πενταετές πρόγραμμα 2012–2017 και 2019, της «Επιστροφής στα Αντικύθηρα», με την υποστήριξη του COSMOTE, του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη, την ελβετική ωρολογοποιία Hublot, τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό ΑΡΓΩ, τη Swordspoint Foundation, την Autodesk, την ξενοδοχειακή επιχείρηση COSTA NAVARINO, την Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων και Αντικυθήρων, κ.α. Η ανασκαφή τελούσε υπό την αιγίδα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Τεχνική υποστήριξη παρείχε το Woods Hole Ωκεανογραφικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης, υπό τον καθηγητή αρχαιολογίας Β. Foley που έκανε την προκαταρκτική έρευνα το 2012, μαζί με τον Θ. Θεοδούλου και άλλους αρχαιολόγους της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων. Στην ερευνητική ομάδα συμμετείχαν Έλληνες και Αμερικανοί δύτες. Έγινε ακριβής τοπογραφική αποτύπωση της θέσης του ναυαγίου και τρισδιάστατη βυθομετρική και φωτογραφική απεικόνισή του (2012–2013). Από το 2014 χρησιμοποιήθηκε η περίφημη υποβρύχια στολή με σκάφανδρο EXOSUIT, που μοιάζει με τη στολή του αστροναύτη. Το αέριο αναπνοής των δυτών ήταν το trimix, μίγμα οξυγόνου, ηλίου και αζώτου, το οποίο επιτρέπει στο δύτη να παραμείνει σε βάθος έως 300 μ., χωρίς αποσυμπίεση. Χρησιμοποιήθηκαν αυτόνομο υποβρύχιο αυτοκινούμενο όχημα RUV και ανιχνευτές μετάλλων. Πλωτά μέσα επιφανείας ήταν το ναρκαλιευτικό «ΘΕΤΙΣ» του Π.Ν. και το σκάφος «ΓΛΑΡΟΣ» του Πάνου Λασκαρίδη. Ανεγκύστηκαν τμήματα του πετώματος του πλοίου (που κατασκευαζόταν με την τεχνική shell – first (πρώτα το κέλυφος) από ξύλο φτελιάς, που χρονολογήθηκε με τη μέθοδο του C¹⁴ στο 220 π.Χ., άρα ήταν ένα γέρικο πλοίο, τμήμα της μολύβδινης επένδυσης του κύτους (για να προστατεύεται το ξύλο από τη διάβρωση των θαλάσσιων μικροοργανισμών), χάλκινοι ήλοι, καλυπτήριοι κέραμοι κορινθιακού τύπου (μάλλον ανήκαν στο μαγειρείο επί του καταστρώματος), στύποι μολύβδινοι αγκυρών, τρεις μολύβδινες βολίδες διερεύνησης βάθους – μορφολογίας βυθού (καταπειρατηρίες), τμήμα μολύβδινου σωλήνα (από αντλία απάντλησης υδάτων–σεντίνα), μολύβδινος δακτύλιος

απελευθέρωσης άγκυρας (εξολκείας), τμήματα αγαλμάτων, ορθογώνια πλάκα με περιχέλιωμα από ερυθρωπό μάρμαρο (επίστεψη τράπεζας), τμήματα κυλινδρικών οστέινων αυλών (μουσικών οργάνων), γυάλινοι πεσσοί (επιτραπέζιο παιχνίδι), πυρήνες καρπών ελιάς και κελύφη σαλιγκαριών (διατροφή επιβαινόντων), σκελετικά κατάλοιπα τεσσάρων ανδρών και μιας γυναίκας, οξυπύθμενοι αμφορείς. Ακολούθησαν δύο εκθέσεις με τα ευρήματα στο Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη (2016, 2017). Μέχρι το 2019 είχε ολοκληρωθεί η αποτύπωση του ναυαγίου με τη μέθοδο της φωτογραμμετρίας.

Το 2021 ξεκίνησε το δεύτερο πενταετές ερευνητικό πρόγραμμα σε συνεργασία με την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα. Στο δεκαήμερο 1–10/10/2021 ολοκληρώθηκε η τρισδιάστατη φωτογραμμετρική απεικόνιση του χώρου. Ανελκύστηκαν στοιχεία του πλοίου και θραύσματα κεραμικής. Στο διάστημα 23/5/2022–15/6/2022, ανελκύστηκαν βράχοι που κάλυπταν τμήμα του ναυαγίου, με ειδικούς σάκους ανέλκυσης που γέμιζαν με αέρα από το σκάφος της ομάδας Hublot Explorations. Ανασύρθηκε η κεφαλή του Ηρακλή του τύπου "Farnese", που μάλλον ανήκει στο ακέφαλο άγαλμα που είχε ανελκυστεί το 1900, εξαρτήματα του πλοίου, κ.α.

Στο διάστημα 19/5/2023–18/6/2023 έγινε στρωματογραφική μελέτη του ναυαγίου με το φορτίο του, η οποία επεκτάθηκε και σε νέες περιοχές. Εκεί που είχαν μετακινηθεί οι βράχοι, έγινε ανασκαφική τομή 2x2 μ. σε βάθος 43–46 μ. και αποκαλύφθηκαν ανθρώπινα οστά, τμήματα κεραμικών και γυάλινων αντικειμένων, χάλκινα καρφιά, κ.α., παράλληλα με ψηφιακή τρισδιάστατη απεικόνιση της ανασκαφής. Το 2024 οι ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν την περίοδο 14/5/2024–14/6/2024, από ομάδα καταδυόμενων αρχαιολόγων και δυτών, συμπεριλαμβανομένης και της Μονάδας Υποβρυχίων Αποστολών (Ομάδας ειδικών καταδύσεων) του Λιμενικού Σώματος (Λ.Σ.), υπό τη διεύθυνση του Αλέξανδρου Σωτηρίου, συνεργάτη και ερευνητή του Πανεπιστημίου της Γενεύης, και του συνεργάτη ερευνητή Γεώργιου Μπισσάκη. Χάρη στην υποστήριξη του Ιδρύματος Nereus Research, ορισμένοι δύτες είχαν αναπνευστικές συσκευές κλειστού κυκλώματος (μικτών αερίων) και έτσι μπορούσαν να καταδύονται σε βάθη άνω των 45 μ. και να παραμένουν για 30 έως 45 λεπτά. Χρησιμοποιήθηκαν υποβρύχια μη επανδρωμένα οχήματα, τα οποία χειρίζονταν άνδρες της Hublot Explorations και του Λ.Σ. Στο σκάφος «ΠΟΤΑΜΟΣ», όπως και τα προηγούμενα χρόνια, λειτουργούσε επιστημονικό εργαστήριο όπου γίνονταν αναλύσεις επιτόπου, για τον προσδιορισμό της σύνθεσης της στρωματογραφίας και την ταυτοποίηση διαφόρων υλικών (π.χ. πίσσα σε μολύβδινα ή κεραμικά αντικείμενα) και τρισδιάστατα ψηφιακά μοντέλα, βάσει του G.I.S. (Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών). Σε συνέχεια των τομών που διανοίχθηκαν το 2022 και 2023 στο «Χώρο Α», ανασκάφηκαν τα τετράγωνα E 130 – 131, σε βάθος 42 μ. Εντοπίστηκαν πολυάριθμα θραύσματα κεραμικών, μαρμάρινων γλυπτών, τμήμα του κύτους του ναυαγισμένου πλοίου. Έγινε ανασκαφή τετραγώνου 2x2 μ. σε βάθος 51 μ. σε περιοχή 28 μ. ΒΑ με μεγάλη συγκέντρωση κεραμικής και εντοπίστηκε πλούσιο υλικό.

Σε μια δεύτερη θέση 200 μ. νοτιότερα, «Χώρος Β», με μεγάλο αριθμό αμφορέων, ανασκάφηκε έκταση 1 τ.μ. και βρέθηκαν κεραμικά, χάλκινα καρφιά και θραύσματα ξύλου. Οι αμφορείς που ανελκύστηκαν φωτογραφήθηκαν, ταυτοποιήθηκαν και χρονολογήθηκαν. Θα χρειαστούν περαιτέρω έρευνες για να διευκρινιστεί αν οι χώροι Α και Β ανήκουν σε δύο διαφορετικά ναυάγια της ίδιας περιόδου ή όχι.

Από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων συμμετέχουν οι καταδυόμενες κ. Αικατερίνη Ταγωνίδου και Αθηνά Πατσούρου. Μεγάλη ήταν η συμπαράσταση του Δημάρχου Αντικυθήρων κ. Ευστράτιου Χαρχαλάκη και των κατοίκων του νησιού. Το έργο τελεί υπό την αιγίδα της Α.Ε. της Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου και την αρωγή του Δήμου Κυθήρων και Αντικυθήρων. Οι υποβρύχιες έρευνες στα Αντικύθηρα θα συνεχιστούν το 2025, στο διάστημα 14/5/2025–31/5/2025.

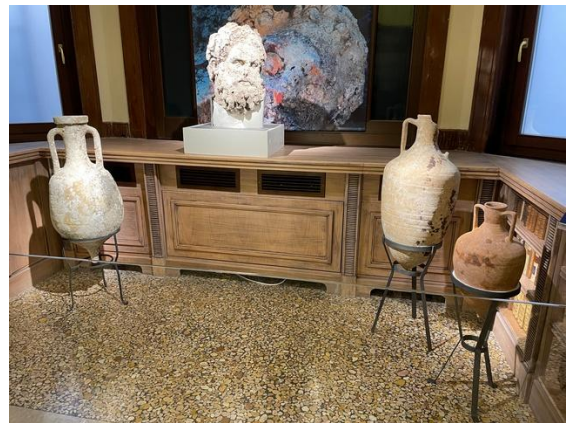
Στην Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη φιλοξενείται η έκθεση «Ναυάγιο των Αντικυθήρων: 124 χρόνια υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας», στο λιμάνι της Ζέας, στον Πειραιά, από 20 Νοεμβρίου 2024 έως 20 Ιανουαρίου 2025, Δευτέρα – Παρασκευή: 10:00 – 16:00, Σάββατο – Κυριακή: 11:00 – 14:00. Μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση, σε επιμέλεια Αγγελικής Σίμωσι, με τα πλέον αντιπροσωπευτικά, νεότερα και παλιότερα ευρήματα, σε τρεις ενότητες, που αφορούν το πλοίο και την εξαρτία του, τους επιβαίνοντες, το φορτίο, και φέρνουν σε επαφή το κοινό με το σημαντικότερο αρχαίο ελληνικό ναυάγιο. Η είσοδος είναι δωρεάν.

Συγχαρητήρια σε όλους για τις προσπάθειές τους και ιδιαίτερος στην άξια συμπατριώτισσά μας Δρ. Αγγελική Σίμωσι. Με το καλό να δημιουργηθεί και το Μουσείο Εναλίων Αρχαιοτήτων, που είναι τόσο σημαντικό για ένα ναυτικό έθνος, όπως η Ελλάδα!

Βιβλιογραφία:

- Δελτία τύπου ΥΠ.ΠΟ.
- Ελβετικές αρχαιολογικές έρευνες στην Ελλάδα, 2024, ενημερωτική έκδοση της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα.
- efaeun.gr / Διαχρονικό Μουσείο Χαλκίδας Αρέθουσα.

Στερνό αντίο στον Χρήστο Γιανναρά

Από τον κ. Δημήτριο Σουλιώτη

Ο θάνατος αγαπημένων δικών μας ανθρώπων – και έχασα δύο αυτό το Καλοκαίρι – είναι σίγουρα ένας οδυνηρός χωρισμός, γιατί χάνονται κάποια σταθερά σημεία αναφοράς, κάποιοι σηματοδότες στην πορεία της ζωής μας. Όμως όσο κρατάει η καρδιά και το μυαλό η ύπαρξή τους συνεχίζεται όχι μόνο σαν ανάμνηση και νοσταλγία, αλλά σαν αμετάβλητο προσδιοριστικό στοιχείο της προσωπικότητάς μας. Αυτοί χάθηκαν, όχι όμως για πάντα, γιατί μένεις εσύ και τους περιέχεις... Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους στοχαστές εκείνους, που καθόρισαν την πνευματική μας σκευή και έμμεσα τον χαρακτήρα μας, όπως ο Χρήστος Γιανναράς.

Ήρθα για πρώτη φορά σε επαφή με τη σκέψη του Χρ. Γιανναρά το 1987 μέσω του βιβλίου του «Καταφύγιο ιδεών». Μάλιστα μετά την ανάγνωση του βιβλίου, που μου είχε κάνει μεγάλη εντύπωση, του είχα αποστείλει και μια σχετική επιστολή, στην οποία μου είχε απαντήσει. Έχω κρατήσει εκείνη τη χειρόγραφη επιστολή του με την χαρακτηριστική καλλιτεχνική γραφή... Η πνευματική επαφή συνεχίστηκε με κάποια βιβλία του και διαλέξεις και σε εβδομαδιαία βάση με τις επιφυλλίδες του στην «Καθημερινή της Κυριακής».

Ο Χρ. Γιανναράς σε μια ομιλία του, σχετικά με τη φύση του έργου του, ανέφερε τα ακόλουθα: «Ολόκληρη η δουλειά μου και η ζωή μου είναι ένας διάλογος με τον δυτικό εαυτό μου, μια αναζήτηση, στις ελληνικές εκκλησιαστικές μου ρίζες, σοβαρών (εμπειρικά κοινωνούμενων) απαντήσεων στα αδιέξοδα της νεωτερικής Δύσης, που είναι η σάρκα της καθημερινότητας του βίου μου». Κατά τον Γιανναρά λοιπόν η νεωτερική Δύση και το μοντέλο - παράδειγμά της, που και εμείς ως χώρα ακολουθούμε, οδηγεί σε αδιέξοδα και μόνο ο ελληνικός «τρόπος» δείχνει μία οδό διαφυγής. Πως ορίζεται όμως από τον Έλληνα στοχαστή το δυτικό παράδειγμα και πως ο ελληνικός «τρόπος»;

Ο Γιανναράς υποστηρίζει ότι οι βασικοί πνευματικοί πατέρες της Δύσης και του μοντέλου της είναι ο Αυγουστίνος και ο Θωμάς Ακινάτης, οι οποίοι εισήγαγαν τις βασικές έννοιες (μανιχαϊσμός, νομικισμός, ατομοκεντρικός ορθολογισμός, νοησιарχία) και τις εξ αυτών πηγάζουσες αξίες, χάρις στις οποίες «μεγαλούργησε» το Δυτικό πρότυπο. Πιο αναλυτικά αυτοί προσέδωσαν στο χριστιανισμό έναν έντονο νομικό (θρησκευτικός νομικισμός) και σχηματικό χαρακτήρα, υποστηρίζοντας τον απόλυτο προορισμό και την ατομική σωτηρία. Ο νομικισμός ως απολυτοποίηση του

κύρους των νόμων και των διατάξεών τους περί τιμωρίας των ενόχων, είχε ως συνέπεια τη θεσμοποίηση της αμαρτίας και τη δημιουργία εξ αντανακλάσεως στο άλλο άκρο της φιλοδοξίας – φιλοπρωτίας. Αλλά και ο ολοκληρωτισμός, με πρώτο δείγμα του το αλάθητο του Πάπα και αργότερα τον έλεγχο των σκέψεων (Ιερά Εξέταση), που προϋποθέτει τον καθορισμό μιας αυθεντίας για τον ορισμό του λάθους – σωστού και εφαρμογή – επιβολή του τελευταίου, προέρχεται από την ίδια μήτρα (μανιχαϊσμός – νομικισμός). Κατόπιν ο Καρτέσιος προσπάθησε να αντικειμενοποιήσει την αλήθεια (cogito Vs εμπειρίας – σχέσης) και έτσι ο θεός της Δύσης έγινε αντικείμενο της διάνοιας. Ο Χάιντεγγερ όμως υποστηρίζει ότι σ' ένα θεό που δημιούργησες με τη λογική σου δεν μπορείς να προσευχηθείς, γιατί τον κατέχεις... Αυτές οι δυτικές αξίες οδήγησαν στη διαμόρφωση ενός τύπου ανθρώπου που δίνει προτεραιότητα στο πρέπον και όχι στο υπάρχειν, στη χρήση (χρήσιμο) και όχι στη σχέση, στο άτομο και όχι στο πρόσωπο, στην κατοχύρωση του Εγώ μέσα από συμφωνημένους όρους (σύμβαση - ατομικό δικαίωμα) και όχι στη χαρά του ανοίγματος προς τον άλλο. Και είναι τελικά αυτές οι αξίες που οδήγησαν στη γέννηση και παγκόσμια κυριαρχία του καπιταλιστικού συστήματος με την εξειδικευμένη σύγχρονη μορφή του, τον καπιταλισμό – καζίνο και τεχνοφουδαρχίας. Ενός συστήματος «υπαρκτού καπιταλισμού», που μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» αποβάλλοντας τα προσώπια με τα ρομαντικά ρητορικά προσχήματα ιδεαλισμού, αρνήθηκε κάθε έλεγχο και περιορισμό των ενστικτωδών ενορμήσεων, με συνέπεια να επικρατήσουν παγκόσμια οι στυγνοί νόμοι της «ελευθερίας των αγορών» και της άτεγκτης ανταγωνιστικότητας, δηλαδή οι νόμοι της φυσικής επιλογής, της επιβίωσης του ισχυρότερου. Με άλλα λόγια ο Χρ. Γιανναράς υποστηρίζει ότι από τις δυτικές έννοιες - αξίες (μανιχαϊσμός, νομικισμός, νοησιарχία, σχολαστικισμός, χρησιμοθηρία, ατομοκεντρικός ορθολογισμός) γεννήθηκε και διαμορφώθηκε το απάνθρωπο σύστημα του σύγχρονου καπιταλισμού με τον ανεξέλεγκτο τζόγο, την πλανητική εξουσία άτεγκτων κερδοσκόπων, την υποκατάσταση της πολιτικής από παντοδύναμα ανεξέλεγκτα οικονομικά «διευθυντήρια», που αποφασίζουν ποια κοινωνία θα ευνοηθεί να ευημερήσει και ποια θα βυθιστεί στο λιμό και την απόγνωση. Ταυτόχρονα όμως ο Γιανναράς υποστηρίζει ότι ο καπιταλισμός και ο πάλαι ποτέ κραταιός μαρξιστικός «υπαρκτός σοσιαλισμός» έχουν κοινή καταγωγή, προέρχονται από την ίδια μήτρα: τον Ιστορικό Υλισμό. Επομένως τι απομένει; Μόνο η ελληνικός «τρόπος», η ελληνικότητα όχι ως υπεροχή, αλλά ως ιδιαιτερότητα.

Ο ελληνικός «τρόπος» του Χρήστου Γιανναρά ξεκινά από πολύ παλιά, από το 1240 π.Χ. όταν εμφανίστηκε η ελληνική γραφή και διαδοχικά περνά από το 1000 π.Χ. όταν είκοσι δύο ελληνικά νομαδικά φύλα από τη σημερινή Κροατία μέχρι το ακρωτήριο Ταΐναρο είχαν κοινή γλώσσα, από τον 9^ο – 8^ο αιώνα π.Χ. (Όμηρος – ομηρικά έπη), όταν αναπτύσσεται και συνείδηση συλλογικότητας. Ο ελληνικός «τρόπος» βυθίζεται στη σκέψη των προσωκρατικών φιλοσόφων και των μεγάλων Πλάτωνα και Αριστοτέλη και τέλος εμβαπτίζεται στην πνευματική κολυμβήθρα των Πατέρων της ορθόδοξης Ανατολής. Πρόκειται για μια εμπειρική οντολογία, όχι ως συλλογιστική της ψυχής στο πρότυπο της ιδέας, αλλά ως ανάμνηση εμπειρίας (Πλάτων), ως «το ορθώς διανοείσθαι, δια το ορθώς κοινωνείν» (Αριστοτέλης). Ο ελληνικός «τρόπος» του Χρ. Γιανναρά στηρίζεται κατά τη γνώμη μου σε τρεις αλληλοεξαρτώμενους άξονες: σχέση, αλήθεια, αγάπη. Πιο αναλυτικά και σχηματικά για τις τρεις έννοιες - αξίες: Η σχέση αποτελεί την πηγή κάθε γνώσης και είναι ο μόνος τρόπος να γνωρίσεις της ετερότητα του άλλου, ή διαφορετικά η γνώση είναι η εμπειρική αμεσότητα της σχέσης. Για παράδειγμα κανένας ορισμός, όσο λεπτομερής και αν είναι, δεν μπορεί να καταστήσει κατανοητή την έννοια της μητρικής αγάπης, η οποία συλλαμβάνεται μόνο μέσω της εμπειρίας – σχέσης μητέρας – παιδιού. Στη σχέση σχετίζονται πρόσωπα και όχι άτομα, τα οποία αυτοπαραιτούνται – απελευθερώνονται από το Εγώ τους. Είναι το σημείο όπου υπεισέρχεται στη σχέση ο έρωας, ο έρωας ως επιθυμία, πόθος, αγάπη, συνουσία (αλληλομετοχή στο είναι), ο έρωας ως εκστατικό γεγονός, που για να τον νιώσεις πρέπει να βγεις έξω από το Εγώ σου, ενώ η αγάπη μπορεί να υπηρετεί το Εγώ. Και παραπέρα η σχέση είναι ένα συνεχές άθλημα, που περιέχει ρίσκο και απρόβλεπτη εξέλιξη και μπορεί να διολισθήσει στην κυριαρχία – κατοχή και γι' αυτό η αμαρτία είναι αποτυχία και όχι παράβαση νόμου. Η σχέση δεν προϋποθέτει την ύπαρξη, δηλαδή πρώτα υπάρχω και μετά σχετίζομαι, αλλά υπάρχω μόνο σε σχέση (και Λακάν), για να υπάρξω έχω ανάγκη τη σχέση. Το μωρό που κλαίει – όταν δεν πεινάει ή δεν πονάει – φοβάται την ανυπαρξία – μη σχέση. Όσον αφορά την αλήθεια ο Γιανναράς υποστηρίζει ότι οι Έλληνες πάντα απέβλεπαν στην αλήθεια και όχι στη χρεία – χρήση. Στόχευαν στην πόλη ως συλλογικότητα και τρόπο αληθείας, ως συλλογικότητα σχέσεων αληθείας. Η αλήθεια ως η σύμπτωση του πράγματος με την έννοια συνεπάγεται τον αποκλεισμό της εγωτικής αυτάρκειας. Η αλήθεια δεν κατορθώνεται ατομικά, αλλά κοινωνείται – μετέχεται, δηλαδή η εμπειρία της αλήθειας είναι κοινωνική και ως εκ τούτου προϋποθέτει τη σχέση. Με τον ελληνικό «τρόπο» αληθεύει η ύπαρξη ενώ με το δυτικό παράδειγμα ο άνθρωπος είναι συνεπής σε νόμους. Τελικά ο ελληνικός «τρόπος», η οντολογική ηθική του Γιανναρά αναζητά

το δέον όχι στη σύμβαση, αλλά στο αληθές, δηλαδή κριτήριό του αποτελεί η πραγμάτωση του αληθούς, που κατά μία έννοια είναι μια κατάσταση κοσμιότητας, αρμονίας, τάξης, κάτι ανάλογο με το αρχαιοελληνικό κάλλος. Υπηρετώ τον ελληνικό «τρόπο» όταν υπάρχω επειδή ελεύθερα θέλω να υπάρχω και θέλω να υπάρχω ελεύθερα, γιατί θέλω να αγαπάω, η διαφορετικά είμαι επειδή θέλω να είμαι και θέλω να είμαι, επειδή αγαπάω. Ο τρόπος του αληθούς είναι ο τρόπος της αγάπης (η αλήθεια ως σχέση και η σχέση ως αγάπη) και έτσι προσεγγίζουμε τον τρίτο άξονα του ελληνικού «τρόπου», την αγάπη.

Στην πεζή ελληνική πραγματικότητα ο Χρήστος Γιανναράς έχει κατηγοριοποιηθεί ως δεξιός - συντηρητικός, αλλά και ως αριστερός - προοδευτικός, ανάλογα με την οπτική γωνία των σχολιαστών του έργου του. Τελικά που ανήκει ο Γιανναράς; Μια προσωπικότητα, ένας διανοούμενος του επιπέδου Γιανναρά δεν ανήκει πουθενά, δεν περιορίζεται σε ιδεολογικά κλειστά συστήματα, δεν κατηγοριοποιείται, είναι μια κατηγορία από μόνος του, είναι μια πνευματική πηγή που αναβλύζει νερό της γνώσης και της αλήθειας και όποιος είναι διψασμένος γι' αυτά μπορεί να τις αναζητήσει πλέον στα περισσότερα από εξήντα βιβλία του...

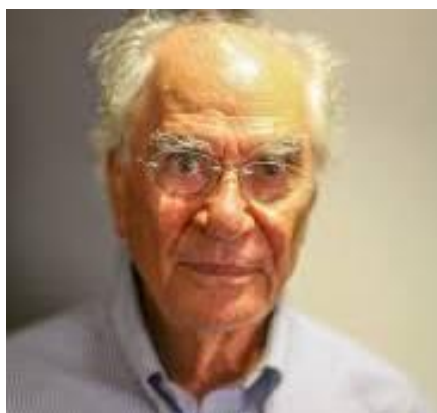
Δημήτριος Γ. Σουλιώτης

Σύρος, 13 Σεπτεμβρίου 2024

Χρήστος Γιανναράς, ο ρηξικέλευθος διανοητής - φιλόσοφος

Χρήστος Γιανναράς

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Τον Αύγουστο του 2024 έφυγε από τη ζωή σε ηλικία 89 ετών ο μεγάλος ελληνοκεντρικός χριστιανός στοχαστής Χρήστος Γιανναράς, Ομότιμος Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και συγγραφέας. Τελείωσε τη Θεολογική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α. και ακολούθησε σπουδές Φιλοσοφίας στη Σορβόνη (1968–1970) και στο Πανεπιστήμιο της Βόννης. Επισκέπτης καθηγητής στα Πανεπιστήμια Κρήτης, Παρισιού, Γενεύης και Λοζάνης, με τεράστιο συγγραφικό έργο («Η ελευθερία ήθους», «Πείνα και δίψα», κ.α.), δημιουργός της «νεοορθοδοξίας», με πυκνή αρθρογραφία στις εφημερίδες «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» και «ΒΗΜΑ».

Οι σκέψεις και οι τολμηρές απόψεις του ρηξικέλευθου, προκαλούσαν αναταραχή. Στη συνέντευξη που έδωσε τον Ιούλιο 2024, ήταν όπως πάντα αποστομωτικός.

«Ο Ελληνισμός είναι η ελπίδα της ανθρωπότητας... Η ανθρωπότητα έχει ανάγκη της προσωκρατικού μεγάλου φιλοσόφου της και μετά τη χριστιανική εκδοχή που οικοδόμησε ο Ελληνισμός, ο οποίος βρήκε απάντηση στα υπαρξιακά της ερωτήματα, στη θεϊκή επαγγελία ... Διαβάστε τον Μάξιμο τον Ομολογητή, τον Γρηγόριο Παλαμά, τον Μέγα Βασίλειο, τον Γρηγόριο. Είναι η ίδια προβληματική και εκφραστική της Αρχαίας Ελλάδος, μόνο που τώρα έχει ενεργή πρόταση ... Η αλήθεια είναι η μη λήθη, η φανέρωση, το «εις φως έρχεσθαι».

«Η σημερινή Ελλάδα δεν είναι ούτε Ευρώπη, ούτε Αρχαία Ελλάδα, αλλά μια τρίτη υποανάπτυκτη κατάσταση, όπου επιμένουμε να έχουν προτεραιότητα η κατανάλωση, τα λεφτά που βγάζουμε, το πώς θα μιμηθούμε, πως θα αντιγράψουμε... Η παραθαλάσσια Αττική, ο παράδεισος των θεών ... θα χτιστεί με πολυώροφους ουρανοξύστες ... Το θεωρούμε πρόοδο, ενώ είναι ο αφανισμός της. Εδώ δεν θα μείνει δεκάρα. Θα παραδοθεί στο διεθνές κεφάλαιο... Μόλις τελείωσε η Επανάσταση,

ιδρύθηκαν το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό κόμμα. Τα κόμματα είναι αντιγραφή των κομμάτων της Δύσης. Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός, με βάση τη ρύθμιση της διαχείρισης του χρήματος. ... Υποκείμενο φορολογικής υποχρέωσης στην Τουρκοκρατία ήταν η κοινότητα ... Τι φόρο θα πληρώναμε συνεννοούμασταν στη συνέλευση της κοινότητας. Εσείς είχατε περισσότερο στάρι φέτος, ενώ εγώ είχα λιγότερο. Εσείς πληρώνατε εκείνο το χρόνο περισσότερο και εγώ λιγότερο. Αυτό που προείχε ήταν η σχέση. Γι' αυτό λέω ότι η Ελλάδα έχει μεθοδικά καταστραφεί».

«Το να είσαι πολίτης είναι ευθύνη και χαρά. Δεν είναι ούτε συμφέρον, ούτε κέρδος, ούτε τα μέτρα με τα οποία μετράει η Ευρώπη την αλήθεια».

«Η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι το τέλος της ανθρωπότητας ... Δεν είναι φάρμακο ... Η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι εργαλείο το οποίο σε απαλλάσσει από το ύψιστο και πιο ιδανικό λειτούργημα της νόησης, που είναι το συλλογίζεσθαι ... Είναι σαν μια γραφομηχανή, ό,τι της λες το λέει. Δεν γεννάει».

«Για τον δυτικό πολιτισμό, ελευθερία είναι η ανεμπόδιστη επιλογή. Μου γουστάρει να πιώ από αυτό το ποτήρι, δεν μου γουστάρει. Αυτό το λένε ελευθερία. Αυτό για τον Έλληνα είναι αδιανόητο, διότι είναι η αποθέωση του Εγώ. Η αποθέωση της ακοινωνησίας ... Αντίθετα για την Αρχαία Ελλάδα, για τον Ελληνισμό, η αλήθεια πραγματώνεται όταν «πάντες ομοδοξούσι και έκαστος επιμαρτυρεί», που έλεγε και ο Ηράκλειτος. Όλοι έχουν ομού την δόξαν και ο καθένας λέει «ναι, κι εγώ το λέω». Δηλαδή η αλήθεια, είναι η εμπειρική μετοχή στο αληθές, μια διακήρυξη που τη δεχόμαστε όλοι ως σωστή. Η μετάβαση από την αρχαία ελληνική αντίληψη για τη γνώση στη νεότερη, πέρασε από το Χριστιανισμό. Η αιτιώδης αρχή του υπαρκτού, δηλαδή η πηγή της ύπαρξης, δεν είναι ένας Θεός, που δεν μπορούμε καν να περιγράψουμε. Ο Χριστιανισμός έδωσε οντολογικό περιεχόμενο στην ελευθερία. Δηλαδή η ελευθερία δεν είναι μια δυνατότητα επιλογών, διαλέγω αυτό και όχι εκείνο. Ελευθερία είναι να μην είσαι υποταγμένος σε καμία ανάγκη. Ο σκοπός του ανθρώπου είναι η αθανασία, δηλαδή να κοινωνείται η ύπαρξη, να αγαπάς και να αγαπιέσαι. Αυτό που η Εκκλησία είπε «αγαπάτε αλλήλους». Είναι η ελευθερία από κάθε προτεραιότητα του Εγώ. Η χαρά της κοινωνίας.»

«Την Εκκλησία τη γνώρισα με της Ρώσους της διασποράς στο Παρίσι. Εκεί κατάλαβα για πρώτη φορά ότι η Ευχαριστία δεν είναι απλώς μια συγκέντρωση που κάνουμε για να πάρουμε ωφέλιμα συμπεράσματα. Είναι τρόπος ύπαρξης. Το πέρασμα από το άτομο στην κοινότητα είναι ένα άθλημα. Και αυτό το άθλημα το λέμε Εκκλησία. Αλλά είναι το άθλημα το οποίο είναι χορηγός χαράς, χαίρεσαι τη ζωή σου, αγαπάς και αγαπιέσαι».

«Ο έρωτας στη ζωή μου έχει παίξει μεγάλο ρόλο ..., για κάποιες περιόδους ... που έζησα πραγματικά μια πληρότητα ζωής. Αλλά αυτά είναι χαρίσματα. Δίδονται, χαρίζονται. Το χάρισμα είναι η αμοιβαιότητα. Αγαπιούνται δύο άνθρωποι ξαφνικά, χωρίς να το έχουν συνεννοηθεί, χωρίς να έχουν καν τολμήσει να το πουν ο ένας στον άλλον. Το θαύμα του έρωτα, είναι αυτή η έκπληξη όταν ανακαλύπτεις τον άλλον

σε διαστάσεις που δεν μπορούσες να φανταστείς. Αυτό είναι κάτι το αισιόδοξο στη ζωή, το οποίο δεν υπάρχει μόνο στον έρωτα, υπάρχει σε κάθε ανιδιοτελή σχέση».

Θα μας λείπει ο στοχαστής, που με τον κοφτερό λόγο του αφύπνιζε συνειδήσεις και τάραπτε τα λιμνάζοντα νερά της ελληνικής κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Χρήστος Γιανναράς, «Η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι το τέλος της ανθρωπότητας», Συνέντευξη με τον Χρίστο Δανίκα, Κυριακή 7 Ιουλίου 2024, Εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ.
- el.wikipedia.org / Χρήστος Γιανναράς

=====

Η μεγαλοσύνη του ελάχιστου

*«...Γιατί η ευτυχία, ή πραγματική ευτυχία,
δεν γεννιέται από κάτι σπάνιο
και συγκλονιστικό που, στο κάτω-κάτω,
μπορεί και ποτέ να μην έρθει.
Φυτρώνει, ανθίζει και στεριώνει
πάνω στον σωρό από όλες τούτες
τις μικρές καθημερινές ευτυχισμένες στιγμές.
Κι ευτυχισμένοι άνθρωποι είναι όσοι έχουν
το φυσικό χάρισμα να ξετρυπώνουν
και να ζούνε τούτες τις μικροχαρές...»*

ΝΙΚΟΣ Ι. ΣΚΑΡΑΚΗΣ

Διεθνές Συνέδριο Ιατρών-Λογοτεχνών, 1984

*Το βιβλίο κατέχει τη διάρκειά του.
Δεν είναι ένα θέμα που έρχεται και φεύγει.
Είναι ένας φίλος,
ένας σύντροφος της μοναξιάς που μένει.»*

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

Τα γραπτά μένουν...

Πόση σοφία μπορεί να πηγάζει από τρεις μόνο λέξεις! Αυτές που λένε: «*Τα γραπτά μένουν*». Αυτή η σκέψη μου έρχεται στο νου αυθόρμητα, σχεδόν κάθε φορά που θα τύχει να ξεφυλλίσω, είτε ένα παλιό βιβλίο, με υπογραμμίσεις που έχω κάνει σε μερικές αράδες στο κείμενο, ή κάτι σκόρπιες σημειώσεις που είχα βιαστικά κρατήσει παρακολουθώντας μια ενδιαφέρουσα ομιλία, ή μερικούς στίχους που είχα αντιγράψει κάποτε σε μια σελίδα ενός ημερολογίου κάποιας περασμένης χρονιάς.

=

Αυτή η σκέψη ήρθε πάλι και με βρήκε όταν, ανιχνεύοντας τους κρυμμένους θησαυρούς ενός σιωπηλού συρταριού, ξανασυνάντησα, μέσα σ' ένα ξεχασμένο σημειωματάριο, λίγους στίχους, που είχα ξεχωρίσει και αντιγράψει κάποτε, από ένα ποίημα *του* μεγάλου μας Οδυσσέα Ελύτη.

Το ποίημα είχε τίτλο: «*Στην απλότητα βρίσκεται η ευτυχία*», και οι στίχοι που, από τότε, έμειναν και με περίμεναν να μου ξαναμιλήσουν, φυλαγμένοι στο παλιό σημειωματάριο, έλεγαν: «*Μπορώ να γίνω ευτυχισμένος με τα πιο απλά πράγματα και με τα πιο μικρά... Μου φτάνει που οι εβδομάδες έχουν Κυριακές. Μου φτάνει που τα χρόνια φυλάνε Χριστούγεννα για το τέλος τους...*».

===

Στάθηκα, λοιπόν, και πάλι σ' αυτούς τους στίχους και, αυθόρμητα, μου ήρθε η διάθεση να πω αυτήν την ευλογημένη και μοναδική λέξη που εκφράζει τόσα πολλά. Να πω ένα «ευχαριστώ». Ήθελα, πρώτα-πρώτα, να ευχαριστήσω νοερά τον ποιητή που, με τόσο απλές λέξεις, επισημαίνει αυτά τα τόσο σημαντικά στοιχεία της ζωής μας. Στοιχεία που εκπέμπουν μηνύματα μιας ευλογημένης ευτυχίας και τα όποια, όμως, τα θεωρούμε απλώς δεδομένα και καθιερωμένα, και γι' αυτό, ίσως, ανάξια ιδιαίτερης εκτιμήσεως.

Αν σταθούμε, όμως, για λίγο να αναλογιστούμε το πόσες – ιδιαίτερες για τον καθένα μας – μικρές ή μεγάλες χαρές έχουμε ζήσει, ζούμε, αλλά και προσμένουμε ακόμα, στις Κυριακές που κλείνουν τις εβδομάδες μας, σίγουρα θα νιώσουμε το νόημα *του* στίχου του ποιητή. Γιατί οι Κυριακές, σε κάθε περίοδο της ζωής μας, έχουν, για τον καθένα και για κάθε ηλικία, τις δικές τους χαρές.

Μπορεί να είναι μικρές σπιτικές χαρές, που αντηχούν από γέλια και πειράγματα γύρω από το οικογενειακό τραπέζι, όπου, τα μαγειρευτά ... εργόχειρα της χρυσοχέρας μάνας ή της γιαγιάς, σκορπούν αξέχαστες ευωδίες.

Μπορεί να είναι εκδρομές ή περίπατοι με τους αγαπημένους μας, όπου τα παιχνίδια γεμίζουν τις καρδιές με χαρά και τα βλέμματα με χαμόγελα.

Μπορεί να είναι χαρές που πήραμε, από την χαρά που μπορέσαμε να δώσουμε, μέσα σ' αυτήν την ημέρα, σε κάποιον που την είχε ανάγκη ...

Δεν παραβλέπω, βέβαια, το γεγονός ότι, θα υπάρχουν στην ζωή μας και κάποιες Κυριακές χωρίς χαρά ή ακόμα και με θλίψη. Όμως, όλοι ξέρουμε ότι αυτές θα περάσουν και, σίγουρα, θα έρθουν άλλες Κυριακές. Γιατί, όλες *«οι εβδομάδες έχουν Κυριακές»*. Και μόνο αν αποτολμήσουμε να φανταστούμε το πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς τις Κυριακές, νομίζω ότι, θα νιώσουμε αυθόρμητα την ανάγκη να λέμε, στο ξημέρωμα κάθε Κυριακής, ένα εγκάρδιο ευχαριστώ στην Θεία Πρόνοια που μας αξιώνει να τις ζήσουμε. Για κάθε Κυριακή, την ημέρα που καταυγάζεται και με τον λόγο του Θεού της Αγάπης, στις εκκλησίες.

===

Πόσο, όμως, πολυσήμαντος είναι, αντιστοίχως, και ο άλλος στίχος που επισημαίνει, ως πηγή ευτυχίας, το ότι *«τα χρόνια φυλάνε Χριστούγεννα για το τέλος τους»*. Τί όμορφη σκέψη! Ο χρόνος, ο κάθε χρόνος, ανεξαρτήτως του τί έφερε στο διάβα του, είναι βέβαιο ότι, για το τέλος του, έχει οπωσδήποτε φυλάξει ένα – ανεκτίμητο κι αξεπέραστο σε σημασία – δώρο για όλους μας. Τα Χριστούγεννα. Την μεγάλη γιορτή για την επέτειο της Γέννησης του Θεού της Αγάπης.

Τα Χριστούγεννα για τους Χριστιανούς, εκτός από το τεράστιο θρησκευτικό τους νόημα, είναι άρρηκτα συνυφασμένα με μια ατμόσφαιρα χαράς, ελπίδας, αισιοδοξίας και ανθρωπιάς. Τα όσα, τυχόν, δύσκολα μάς ταλαιπώρησαν μέσα στην χρονιά που τελειώνει, θαρρείς πως, κάπως ξεθωριάζουν και συρρικνώνονται, κάτω από το αστέρι που στολίζει και το πιο ταπεινό Χριστουγεννιάτικο δέντρο. Η ευκαιρία που δίνει η μεγάλη γιορτή για να προσφέρει – όπως και όσο μπορεί ο καθένας – λίγη χαρά σε κάποιον άλλο, είναι από μόνη της μια σίγουρη πηγή ευτυχίας.

Τα Χριστούγεννα, που σηματοδοτούν χρονολογικά ένα τέλος στο ημερολόγιο, συγχρόνως, οριοθετούν και μια καινούργια αρχή. Είναι, γι' αυτό, αναπόφευκτος ένας ειλικρινής απολογισμός για όσα λάθη τυχόν έγιναν, στον χρόνο που πέρασε, και μια ευλογημένη ευκαιρία για στοχασμούς, αναθεώρηση, μετάνοια, συγγνώμη και συγχώρεση. Έτσι η γιορτή θα γίνει α λ η θ ι ν ή .

Συγχρόνως, ας είναι και μια περίοδος όπου, η επικείμενη αρχή μιας καινούργιας χρονιάς, μπορεί να γίνει με μια θερμή προσευχή. Για να είναι η χρονιά ευλογημένη, να επουλώσει πληγές, να βελτιώσει όσα πάσχουν, να φέρει στον κόσμο γαλήνη και ειρήνη, και να μας δώσει, όσο γίνεται πιο πολλές, ευκαιρίες για να προσφέρουμε χαρές.

===

Μπροστά σ' ένα αναμμένο τζάκι, ή ακόμα και πίσω από ένα παγωμένο τζάμι, κοιτάζοντας κάποια γιορτινά φωτάκια να χαμογελούν, στο μπροστινό ή στο απέναντι μπαλκόνι, ας ξαναθυμηθούμε κάποιους αγαπημένους δικούς μας ή κάποιους καλούς φίλους

που είναι μακριά. Σίγουρα η εγκάρδια επικοινωνία, έστω μ' ένα τηλεφώνημα, θα τους δώσει χαρά ...

Όμως, ας θελήσουμε να κάνουμε και κάτι απλό, αλλά πιο ουσιαστικό. Ας διαθέσουμε λίγο περισσότερο χρόνο για να τους γράψουμε ένα γράμμα, με λέξεις που θα εκφράζουν την έγνοια μας και την αγάπη μας, μαζί με τις ευχές μας και με τους λίγους στίχους του Ελύτη. Νομίζω πως, τότε, η χαρά τους θα έχει και διάρκεια. Γιατί, «στα απλά πράγματα βρίσκεται η ευτυχία» και, σίγουρα, «τα γραπτά μ έ ν ο υ ν »...

Μερόπη Ν. Σπυροπούλου,

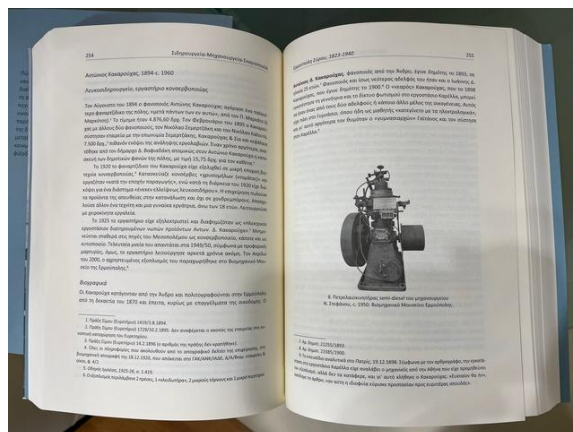
Ομότιμη καθηγήτρια ΕΚΠΑ,

Βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών το 2023

Από το βιβλίο «Στοχασμοί και απόηχοι», Εκδόσεις Αρχονταρίκι, Αθήνα 202

=====

Ερμούπολη Σύρου, 1823 – 1940, Μια πρώιμη βιομηχανική πόλη του Αιγαίου, Βιομηχανίες και βιομήχανοι

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Στις αρχές του Δεκεμβρίου 2024 κυκλοφόρησε το πολυαναμενόμενο δίτομο έργο της Ομότιμης Καθηγήτριας Ιστορίας κ. Χριστίνας Αγριαντώνη, Ερμούπολη Σύρου, 1823–1940, Μια πρώιμη βιομηχανική πόλη του Αιγαίου (τόμος Α') και

Βιομηχανίες και βιομήχανοι (τόμος Β'). Το βιβλίο είναι έκδοση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (Ε.Ι.Ε.), Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Τομέας Νεοελληνικών Ερευνών.

Η κ. Χριστίνα Αγριαντώνη σπούδασε αρχιτεκτονική στο Ε.Μ.Π. (Αθήνα) και ιστορία στο Παρίσι, όπου ολοκλήρωσε τη διδακτορική διατριβή της, με θέμα την εκβιομηχάνιση της Ελλάδος (Paris X-Nanterre). Ασχολείται με τη νεότερη ελληνική ιστορία, με έμφαση στη βιομηχανική και οικονομική ιστορία. Εργάζεται στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Ε.Ι.Ε. Έχει διδάξει σε μεταπτυχιακούς κύκλους σπουδών, στο Ε.Ι.Ε., στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο Universite de Provence, στη Γαλλία. Το δημοσιευμένο έργο της αφορά τα πεδία της οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας, της Ιστορίας των Επιχειρήσεων, της Ιστορίας των Πόλεων και της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας. Είναι μέλος διεθνών επιστημονικών εταιρειών και ερευνητικών δικτύων.

Σε πάνω από χίλιες σελίδες περιγράφονται οι συνθήκες που μετέτρεψαν το πρώτο, με διεθνή προσανατολισμό, εμπορο-ναυτιλιακό κέντρο της ανατολικής Μεσογείου, την Ερμούπολη του 19^{ου} αιώνα, σε μια μικρή βιομηχανική πόλη, με πληθώρα εργοστασίων και βιοτεχνιών, βυρσοδεψεία, κλωστήρια – υφαντουργεία, μηχανουργεία–σιδηρουργεία, λευκοσιδηρουργείο, λουκουμοποιεία, αλευροβιομηχανίες, μακαρονοποιείο, σαπωνοποιείες, πιλοποιείο, χρωματουργείο, σκαγιοποιείο, φινιστήρια, τυποβαφική, μεταξουργία, κ.α.

Το εμπόριο προώθησε τις λιμενικές υπηρεσίες (αποθήκες, τελωνείο), ευνόησε τη ναυτιλιακή ανάπτυξη (Ταρσανάς, Νεώριο) και τελικά οδήγησε στη βιομηχανική ανάπτυξη. Στον πρώτο τόμο αναφέρονται οι ιστορικές συνθήκες, εξωγενείς παράγοντες, συγκυρίες, κοινωνικοί παράγοντες, παλιές και νέες τεχνολογίες, που οδήγησαν στη βιομηχανική μετεξέλιξη της Ερμούπολης, ενώ στο δεύτερο τόμο περιγράφονται αναλυτικά το ιστορικό κάθε βιομηχανικής επιχείρησης (εκατό συνολικά), καθώς επίσης και σύντομα βιογραφικά των βιομηχάνων. Το έργο προσφέρει κλειδιά για την κατανόηση της ιστορίας της ελληνικής εκβιομηχάνισης.

Το έργο, προϊόν μακρόχρονης έρευνας, περιλαμβάνει έναν απίστευτο όγκο πληροφοριών και στοιχείων για τις συριανές βιομηχανίες, βασισμένο στα συμβολαιογραφικά αρχεία, τον τύπο της εποχής, τα αρχεία των εργοστασίων, την κτιριακή υποδομή και μηχανολογικό εξοπλισμό των εργοστασίων, κ.α. Όπως μας δήλωσε η κ. Αγριαντώνη, πρόκειται για τεράστιο όγκο δουλειάς, ένα «έργο ζωής». Η συλλογή των πληροφοριών ξεκίνησε από τη συγγραφέα, γύρω στο 1985, ταυτόχρονα με τις ενέργειες, σε συνεργασία με τον δήμο Ερμούπολης, για ίδρυση του Κέντρου Τεχνικού Πολιτισμού-Βιομηχανικού Μουσείου Ερμούπολης και συγγραφής μαζί με την Αγγελική Φενερλή του βιβλίου «Σύρος, Ερμούπολη, Ιστορικό Οδοιπορικό», για την Ερμούπολη κυρίως, την Άνω Σύρο και τα χωριά της Σύρου (ΔΕΑΕ, Εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, 1999, 2000). Ο διορισμός της κ. Αγριαντώνη στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας για 12 χρόνια, έστρεψε την προσοχή της στα νέα της καθήκοντα. Μετά τη συνταξιοδότηση της το 2014, άρχισε πάλι να δουλεύει εντατικά πάνω στο έργο, έπρεπε όμως να

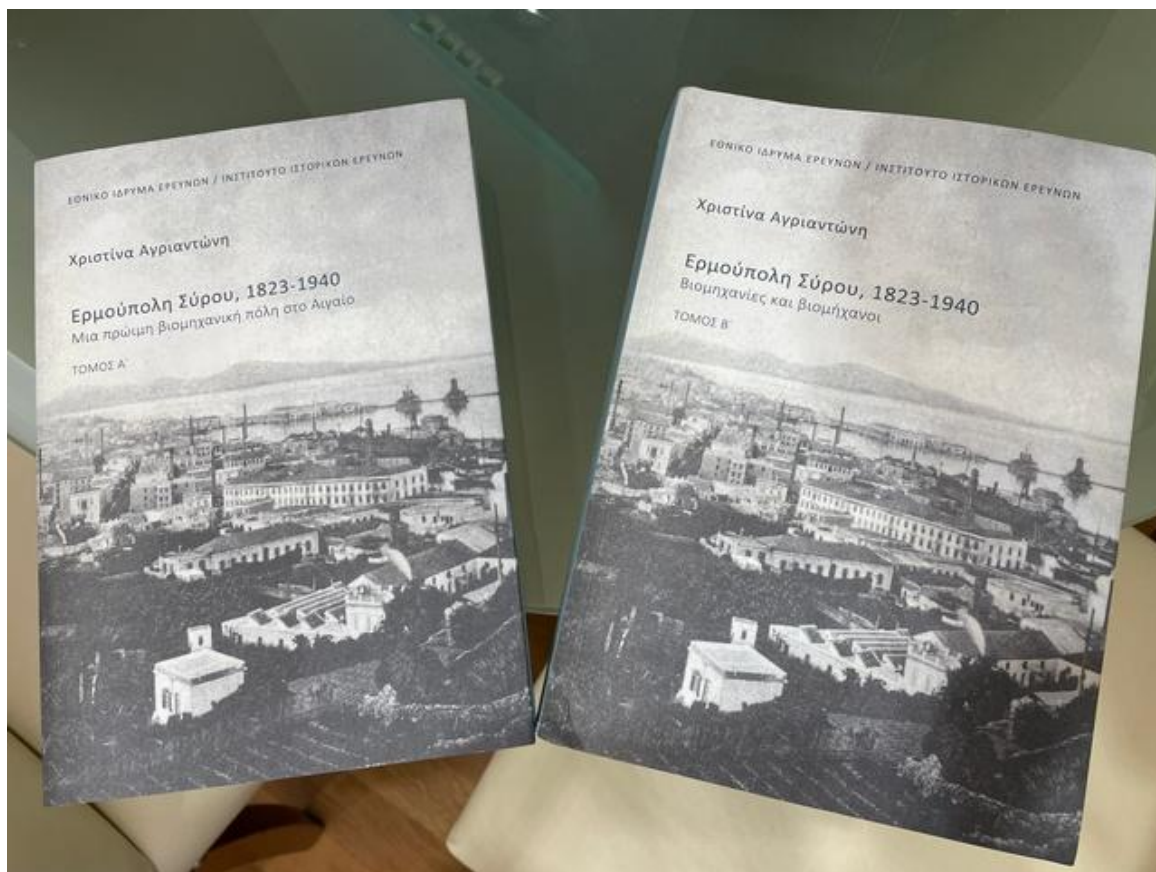
περάσουν άλλα δέκα χρόνια, μέχρι την ολοκλήρωση του έργου και το ξεπέραςμα όλων των διαδικαστικών δυσκολιών.

Χορηγοί του βιβλίου ήταν η Τράπεζα της Ελλάδος και το Κληροδότημα Δημητρίου και Λιλίκας Μωραΐτη.

Η πρώτη παρουσίαση του βιβλίου θα γίνει την Τρίτη 4 Φεβρουαρίου 2025, από το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Τομέας Νεοελληνικών Ερευνών) στην Αίθουσα της Τράπεζας Ελλάδος (λόγω επισκευών – ανακαίνισης του κτηρίου του Ε.Ι.Ε.). Ο Σύνδεσμος Συριανών θα παρουσιάσει επίσης σύντομα το βιβλίο, στη Στέγη του Συνδέσμου Συριανών.

Θερμά συγχαρητήρια στην Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Χριστίνα Αγριαντώνη. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό έργο, που δεν πρέπει να λείπει από καμιά βιβλιοθήκη.

Ευχόμαστε με όλη μας την καρδιά, να είναι το βιβλίο καλοτάξιδο και να τύχει της αναγνώρισης που του αξίζει!

Ημερήσια εκδρομή του Συνδέσμου Συριανών στην Αργολίδα, Μυκήνες και Ναύπλιο

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Το Σάββατο 19 Οκτωβρίου, 20 μέλη και φίλοι του Συνδέσμου Συριανών πραγματοποίησαν ημερήσια εκδρομή στην Αργολίδα (Μυκήνες και Ναύπλιο). Ξεναγός μας ο Δρ. Αρχαιολογίας κ. Μάριος Μυλωνάς, συμπαθέστατος, ευπροσήγορος και με βαθιά γνώση του αντικειμένου. Μέλος της ομάδας των εκδρομικών ήταν η Δρ. Αρχαιολόγος Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων κ. Αγγελική Σίμωσι, επιβλέπουσα από το 2012 στις έρευνες που διεξάγονται στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων, από την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή. Η κ. Σίμωσι και ο κ. Μυλωνάς, έχοντας συνεργαστεί παλαιότερα στη Χαλκίδα, αντάμωσαν με χαρά πάλι μαζί. Ο καιρός ήταν δροσερός, με σύννεφα που δημιουργούσαν την ιδανική ατμόσφαιρα για την περιήγηση στις Μυκήνες, το ανακτορικό κέντρο που έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο, ανάμεσα στα μυκηναϊκά βασίλεια, όπως περιέγραφε και ο Όμηρος στην Ιλιάδα, με τον θρυλικό βασιλιά Αγαμέμνονα, του οίκου των Ατρείδων.

Με τη λήξη της Νεολιθικής Εποχής, γύρω στο 3200 π.Χ., ξεκίνησε η Ελλαδική Εποχή ή Εποχή του Χαλκού. Προηγήθηκε η Πρωτοελλαδική Περίοδος (3200–2000 π.Χ.), ακολούθησε η Μεσοελλαδική (2000–1600 π.Χ.) και η Υστεροελλαδική (1600–1100 π.Χ.) ή Ύστερη Εποχή του Χαλκού – Μυκηναϊκή Εποχή. Η περίοδος 3200–2000 π.Χ. είναι γνωστή και ως Πρώιμη Εποχή του Χαλκού, καθώς τότε άρχισε η συστηματική χρήση μετάλλων (κυρίως χαλκού) για την κατασκευή εργαλείων, όπλων και άλλων αντικειμένων. Αναπτύχθηκαν σε αυτήν την περίοδο ο Πρωτοελλαδικός Πολιτισμός στην Ηπειρωτική Ελλάδα, ο Πρωτομινωικός στην Κρήτη, ανατολικό Αιγαίο και ο Πρωτοκυκλαδικός στις Κυκλάδες. Οι Μυκηναίοι (Αχαιοί) κατέβηκαν από το βορρά και εγκαταστάθηκαν στην Ηπειρωτική Ελλάδα. Είναι το πρώτο ελληνικό φύλο, όπως δείχνει η Γραμμική Β γραφή, που περιλαμβάνει ελληνικές λέξεις. Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός έχει βαθιές μεσοελλαδικές ρίζες και κοιτίδα την Πελοπόννησο. Οι Αχαιοί υιοθέτησαν εξελιγμένα οικονομικά και πολιτικά πρότυπα, από τη Μινωική Κρήτη, τις Κυκλάδες, την Αίγυπτο και την ανατολική ακτή της Μεσογείου, θεμελίωσαν όμως και διαμόρφωσαν το δικό τους πολιτισμό. Ήδη από τα τέλη του 15^{ου} αιώνα π.Χ. είχαν φτάσει σε υψηλό επίπεδο κρατικής οργάνωσης, γνώσης της γραφής και των μεθόδων παραγωγής και εμπορίας. Γύρω στο 1450 π.Χ., μετά μάλλον την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης και την καταστροφή των Μινωικών ανακτορικών κέντρων, κατέλαβαν την Κρήτη, τον πολιτισμό της οποίας αφομοίωσαν. Οι Μυκηναίοι ηγεμόνες διατηρούσαν ειρηνικές και φιλικές σχέσεις μεταξύ τους, γεγονός που εμφανίζεται από το ότι στα σημαντικά κέντρα δεν έχουν παρατηρηθεί μεγάλες καταστροφές, αλλά και από την κατασκευή και διατήρηση του πυκνού οδικού δικτύου, καθώς και από την πραγματοποίηση τεράστιων τεχνικών έργων, όπως η αποξήρανση και καλλιέργεια της Κωπαΐδας, που δεν μπορεί παρά να ήταν συλλογική επιχείρηση, (του Ορχομενού και της Θήβας ή άλλων γειτόνων, γύρω στο 1300-1200

π.Χ.). Αυτές είναι οι σημαντικότερες ενδείξεις για την ειρηνική συμβίωση των κρατών των Αχαιών, ανάμεσα στα οποία ξεχώριζαν ο Βόλος, ο Ορχομενός, η Θήβα, οι Μυκήνες. Η Θήβα καταλάμβανε πρωτεύουσα θέση γύρω στο 1300 π.Χ. και οι Μυκήνες γύρω στο 1250 π.Χ. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι συνυπήρχαν στην αργολική πεδιάδα, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, οι Μυκήνες, η Τίρυνθα και η Μιδέα. Η ουσιαστική απόδειξη είναι η ομοιογένεια του ίδιου του μυκηναϊκού πολιτισμού. Τα αρχαιολογικά ευρήματα, στα οποία περιλαμβάνονται κι οι πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής, δείχνουν ότι οι πολιτιστικές ζυμώσεις οδήγησαν τους λαούς του Αιγαίου σε κοινές θρησκευτικές αντιλήψεις και ιεροτελεστίες, κοινά έθιμα, κοινές μορφές τέχνης και γλώσσα, κοινές τεχνικές και σε υψηλή ποιοτική και ποσοτική παραγωγή. Στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας ενσωματώθηκαν φύλα, λαοί και κατά τόπους πρωτόγονοι ή εξελιγμένοι πολιτισμοί. Έτσι το σημαντικότερο επίτευγμα των Αχαιών ήταν η δημιουργία ενός έθνους. Οι Αχαιοί ήταν γεωργικός λαός, αλλά και στρατοκράτες (συχνά μισθοφόροι ή επιδρομείς) και έμποροι (στην ανατολική Μεσόγειο και ιταλική χερσόνησο). Το τέλος ήρθε ενώ ο Ελλαδικός πολιτισμός βρισκόταν στο απόγειό του, μετά και τον θρυλικό Τρωϊκό Πόλεμο (γύρω στο 1250 π.Χ.), η ηρωική περίοδος του οποίου αποτυπώθηκε στα ομηρικά έπη. Λίγο μετά το 1200 π.Χ. οι «Λαοί της Θάλασσας» κατέκλυσαν-ερήμωσαν τη Μικρά Ασία και τα λιμάνια της Χαναάν. Η αυτοκρατορία των Χετταίων κατέρρευσε. Οι Αχαιοί ηγεμόνες έχασαν τους εμπορικούς τους εταίρους και ο υπερπόντιος τομέας της συγκεντρωτικής ανακτορικής οικονομίας παρέλυσε ξαφνικά. Αυτό το τελικό στάδιο διήρκεσε μέχρι τα μέσα του 11^{ου} αιώνα π.Χ. και είναι περίοδος πολιτικής αποκέντρωσης (τα μυκηναϊκά βασίλεια κατακερματίστηκαν), σταδιακής παρακμής και πολιτιστικής ένδειας. Η γραφή σταμάτησε να χρησιμοποιείται και πολλές καλλιτεχνικές δεξιότητες χάθηκαν. Πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες μεταναστεύσεις πληθυσμών από τη βόρεια προς τη νότια Ελλάδα (Δωριείς), αλλά και από τον ελλαδικό χώρο προς την Κύπρο (Μυκηναίοι 12^{ος} – 11^{ος} αι. π.Χ.), τις ακτές της Μικράς Ασίας και τα κοντινά νησιά (Ίωνες, Αιολείς, 10^{ος} αι. π.Χ.), τα Δωδεκάνησα και τις απέναντι ακτές της Μικράς Ασίας (Δωριείς). Οι μεταναστεύσεις οδήγησαν στη μείωση του πληθυσμού της Ηπειρωτικής Ελλάδας, στην παρακμή και σταδιακή εγκατάλειψη των ανακτορικών κέντρων. Ο ανακτορικός πολιτισμός των Αχαιών είχε ολοκληρώσει τον κύκλο του. Τέτοια ήταν η ένδεια των Ελλαδικών κοινωνιών κατά τον 11^ο και 10^ο αι. π.Χ., ώστε πολλοί ερευνητές τους έχουν χαρακτηρίσει «Σκοτεινούς Αιώνες». Υπήρχε ελάχιστος πλούτος, σποραδικές εμπορικές συναλλαγές και η διακόσμηση των αγγείων γινόταν με γεωμετρικά μοτίβα. Ο χαλκός αντικαταστάθηκε από τον ανθεκτικότερο σίδηρο για την κατασκευή όπλων και εργαλείων.

Ο Μινωικός πολιτισμός, του οποίου τα πρώτα ανάκτορα κτίστηκαν στην Κρήτη γύρω στο 2000 π.Χ., ήταν κατά βάση αγροκτηνοτροφικός. Η οικονομία οργανώθηκε στα πρότυπα των αυτοκρατοριών της Εγγύς Ανατολής και διατηρούσε εντατικό εμπόριο με την Αίγυπτο, τη Συρία και την Κύπρο. Οι Μινωίτες πιθανότατα δεν μιλούσαν την ελληνική γλώσσα και χρησιμοποιούσαν την Κρητική Ιερογλυφική και Γραμμική Α γραφή για διοικητικούς σκοπούς.

Στα ανάκτορα χτυπούσε η καρδιά της μινωικής και μυκηναϊκής κοινωνίας. Εδώ είχαν την έδρα τους οι τοπικοί ηγεμόνες, οι διοικητικοί αξιωματούχοι, το θρησκευτικό ιερατείο, και εργάζονταν οι ικανότεροι τεχνίτες της εποχής. Η κατασκευή τους ήταν μνημειακή, με εσωτερικές αυλές και πολυάριθμες αίθουσες διαμονής, εργασίας και αποθήκευσης. Στα υπόγεια όπου στοιβάζονταν οι καρποί της αγροτικής παραγωγής, ειδικευμένοι γραφείς κατέγραφαν σε πήλινες πινακίδες τα αποθέματα και έλεγχαν κάθε οικονομική συναλλαγή, ενίοτε χρησιμοποιώντας σφραγίδες για να πιστοποιούν την προέλευση των αγαθών. Στα εργαστήρια οι τεχνίτες κατασκεύαζαν αντικείμενα από διάφορα υλικά και τα διακοσμούσαν με ανάγλυφες παραστάσεις. Οι χώροι διαμονής, υποδοχής και λατρευτικών τελετών κοσμούνταν με πολύχρωμες τοιχογραφίες, με σκηνές από τη φύση, την καθημερινή ζωή, την θρησκευτική ζωή, το κυνήγι και τις εκστρατείες. Παρόμοια ανακτορικά συγκροτήματα υπήρχαν την περίοδο αυτή σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες της ανατολικής Μεσογείου και της εγγύς Ανατολής. Τα μινωικά ανάκτορα παρουσιάζουν ομοιότητες με πρωϊμότερα παραδείγματα που έχουν βρεθεί στις θέσεις Έμπλα και Μάρι της Συρίας. Τα πλησιέστερα παράλληλα για τα ανάκτορα και τις οχυρωμένες πόλεις των Μυκηναίων εντοπίζονται στη Μικρά Ασία και συγκεκριμένα στην πρωτεύουσα των Χετταίων, Χατούσα.

Οι Μινωίτες και Μυκηναίοι διακοσμούσαν πολλά από τα αγγεία τους, με σχηματοποιημένες εκδοχές εικονιστικών θεμάτων (πηγά, ζώα, φυτά και πλάσματα της θάλασσας). Προς τα τέλη της Ύστερης Εποχής του Χαλκού άρχισαν να συνθέτουν πολυπρόσωπες παραστάσεις με πολεμιστές, άρματα, ταφικές πομπές, κ.α. Συχνότατη ήταν η διακόσμηση των εμπορικών σκευών που χρησίμευαν για αποθήκευση και διακίνηση ελαιολάδου, κρασιού και αρωματικών ουσιών. Το συνηθέστερο εμπορικό σκεύος ήταν ο ψευδόστομος αμφορέας (με κλειστό τον κεντρικό λαιμό και η εκροή του υγρού γινόταν από μια πλευρική παροχή). Αγγεία αυτού του τύπου εξάγονταν μαζικά σε κάθε γωνιά της ανατολικής Μεσογείου κατά την διάρκεια του 14^{ου} και 13^{ου} αι. π.Χ. Γραπτή διακόσμηση έφεραν και τα επιτραπέζια σκεύη. Στα μυκηναϊκά ανάκτορα έχουν βρεθεί αμέτρητα αγγεία πόσης, για μεγάλες συνεστιάσεις με οινοποσία, αγαπητές στη μινωϊκή και μυκηναϊκή αριστοκρατία.

Η ανθρώπινη παρουσία στις Μυκήνες πιστοποιείται, μέσω της κεραμικής, από τα τέλη της Νεολιθικής Εποχής και τις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (αρχές της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.). Η μεγάλη πολιτισμική αλλαγή στα τέλη της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. (γύρω στο 2000 π.Χ.), συνδέεται με την έλευση των πρώτων ινδογερμανικών φύλων στην Ηπειρωτική Ελλάδα, μετά από σειρά καταστροφών στα μεγάλα κέντρα της Πρωτοελλαδικής ΙΙ περιόδου. Αυτοί οι Πρωτοέλληνες της Πρωτοελλαδικής ΙΙΙ περιόδου και της Μεσοελλαδικής εποχής, που έζησαν σε αείχιστους οικισμούς και καθιέρωσαν τον αρχιτεκτονικό τύπο του Μεγάρου και τον ενταφιασμό σε κιβωτιόσχημους τάφους, γενίκευσαν τη χρήση του κεραμικού τροχού και δημιούργησαν την αδιακόσμητη μινύεια και την αμαυρόχρωμη κεραμική. Ο Μεσοελλαδικός πολιτισμός που στηρίχθηκε αρχικά στη γεωργία και την κτηνοτροφία, έφθασε στο απόγειό του τον 17^ο αιώνα π.Χ., όταν κυρίως μέσω τω εμπορικών οδών

οι φορείς του ήρθαν σε επαφή με τους πολιτισμούς της Μεσογείου. Το υψηλό επίπεδο πολιτισμού των γειτονικών λαών επηρέασε καθοριστικά τη λιτή νοοτροπία των πρώτων Ελλήνων. Οι αλλαγές δεν περιορίζονται μόνο στα εντυπωσιακά κτερίσματα που εμφανίζονται ξαφνικά στους τάφους των Ταφικών Περιβόλων Α και Β, στα τέλη του 17^{ου} και τις αρχές του 16^{ου} αιώνα π.Χ., αλλά καταγράφονται κυρίως ως σταδιακή αφομοίωση των προηγμένων πολιτικών και κοινωνικών προτύπων των γειτονικών λαών. Η μυκηναϊκή κεραμική θα δεχτεί για δύο περίπου αιώνες (16^{ος} – 15^{ος} αι. π.Χ.) την επιρροή των μινωικών αγγείων. Η εγκατάσταση μιας μυκηναϊκής δυναστείας στη Μινωική Κρήτη, η ίδρυση των ανακτορικών κέντρων και η δημιουργία ενός συγκεντρωτικού συστήματος διοίκησης στην Ηπειρωτική Ελλάδα, θα συμπορευτεί με την εξάπλωση εξαιρετικής ποιότητας προϊόντων μέσω του εμπορίου. Οι Μυκηναίοι θα δημιουργήσουν έναν ενιαίο κεραμικό ρυθμό, με λαμπρότητα και ομοιομορφία, στην ακμή της ηγεμονίας τους (1350–1100 π.Χ.), τη λεγόμενη «Μυκηναϊκή Κοινή». Η μυκηναϊκή κεραμική θα έχει μια τελευταία αναλαμπή (1150–1100 π.Χ.), πριν συρρικνωθεί και μεταλλαχθεί στους αιώνες που ακολουθούν.

Ένα πλήθος τεχνών και επαγγελμάτων που αναφέρονται στις πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής μαρτυρούν την επαγγελματική εξειδίκευση του μυκηναϊκού ανακτορικού κόσμου. Αναπτύχθηκαν η τέχνη και η τεχνική. Κατασκευάζονταν στα εργαστήρια καλλιτεχνών, αντικείμενα πολυτελείας, από εξωτικά υλικά, όπως ο χρυσός (χύτευση-εμπέστη τεχνική-συρματοτεχνική-κοκκίδωση), το ελεφαντόδοντο, η φαγεντιανή, οι ημιπολύτιμοι λίθοι. Οι κεραμείς δημιούργησαν πραγματικά έργα τέχνης σε πηλό, το φθινό και άφθονο υλικό της περιοχής. Παράλληλα, μεγάλο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία (για την παραγωγή δημητριακών, λαδιού, κρασιού, μελιού) και την κτηνοτροφία (χοίρων, αιγοπροβάτων). Επίσης, το κυνήγι και το ψάρεμα συμπλήρωναν τη διατροφή των Μυκηναίων.

Πολυάριθμα αντικείμενα, σκεύη και οι πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής, αποδεικνύουν ότι εξειδικευμένες εργασίες, όπως η υφαντουργία, η κατεργασία των σιτηρών, καθώς και πολλές ασχολίες της οικιακής οικονομίας, γίνονταν από εργάτριες που είχαν εξαρτημένη σχέση εργασίας με το ανάκτορο ή ήταν σκλάβες. Γυναίκες της άρχουσας τάξης συμμετείχαν στις βασιλικές δραστηριότητες. Οι γυναίκες θεότητες, με τα περίτεχνα μινωικά ενδύματα, οι σεβάσμιες ιέρειες, αλλά και το πλήθος των γυναικείων ειδωλίων και ειδώλων, απηχούν το σημαντικό ρόλο των γυναικών στα θρησκευτικά δρώμενα και κατά συνέπεια την ιδιαίτερη κοινωνική τους θέση.

Στα μέσα της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού εμφανίζονται στο Αιγαίο οι σφραγίδες, μετά από μια μακρά περίοδο χρήσης τους στα αναπτυγμένα διοικητικά συστήματα των πολιτισμών της Εγγύς Ανατολής. Η ευρεία διάδοση και χρήση τους για διαχειριστικούς σκοπούς έφθασε στο απόγειό της στα μινωικά ανάκτορα. Αληθινά έργα τέχνης, οι μικροσκοπικοί έγγλυφοι λίθοι και τα σφραγιστικά δακτυλίδια χρησιμοποιήθηκαν παράλληλα ως κοσμήματα, αναθήματα και φυλακτά, με μακρά διάρκεια ζωής και μεγάλη αξία. Σε συνδυασμό με τα πήλινα σφραγίσματα,

βεβαιώνουν την ύπαρξη ενός ανεπτυγμένου συστήματος ελέγχου της διακίνησης και ποιότητας των αγαθών. Κάτοχοι και χρήστες των σφραγίδων ήταν εκπρόσωποι της άρχουσας τάξης ή εξουσιοδοτημένοι υπάλληλοί τους. Οι Μυκηναίοι χρησιμοποίησαν τις σφραγίδες ως αντικείμενα κύρους και επικουρικά, σε συνδυασμό με τις πήλινες πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής.

Η γραφή επινοήθηκε στις πόλεις-κράτη της Μεσοποταμίας γύρω στο 3300 π.Χ. Οι Αιγύπτιοι τη χρησιμοποίησαν στα τέλη της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ., ενώ τα πρώτα δείγματα γραφής του ευρωπαϊκού πολιτισμού οφείλονται στους Μινωίτες. Τρία διαφορετικά συστήματα γραφής επινοήθηκαν και εξελίχθηκαν στην Κρήτη από τα μέσα της 3^{ης} μέχρι τα τέλη της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ., για να υποστηρίξουν το ανακτορικό σύστημα διακυβέρνησης: η Ιερογλυφική, η Γραμμική Α και Β γραφή. Υπήρχε ένας μικρός κύκλος γραφέων, γνωστών της γραφής. Η Γραμμική Α περιλαμβάνει οικονομικά και ιερατικά-αφιερωματικά κείμενα. Η Γραμμική Β εξυπηρετεί την οικονομικοεμπορική μηχανή των ανακτόρων. Η αποκρυπτογράφηση της τελευταίας (1952) από τον Michael Ventris (ερασιτέχνη γλωσσολόγο-αρχιτέκτονα), μαζί με τον John Chadwick (καθηγητή φιλολογίας), απέδειξε ότι είναι μια συλλαβική γραφή, προερχόμενη από τη Γραμμική Α, από την οποία πήρε τα περισσότερα συλλαβογράμματα-ιδεογράμματα (σηματογράμματα) και αποδίδει μια προ-δωρική ελληνική διάλεκτο, της Αρκαδο - Κυπριακής οικογένειας γλωσσών. Συναντώνται καθαρά ελληνικές λέξεις όπως: wa-na-ka (άναξ - βασιλιάς), la-e-ge-ta (λαηγέτης-ηγέτης του λαού), ra-ka-na (φάσγανα - ξίφη), je-re-ju (ιερέυς), je-re-ja (ιέρεια), κ.α. Από τα ανακτορικά αρχεία μαθαίνουμε ότι στην Κρήτη εκτρέφονταν περίπου 80.000-100.000 πρόβατα. Από 30.000 πρόβατα παράγονταν 4.379 τεμάχια υφασμάτων. Υπήρχε μια αλυσίδα: βοσκών που φρόντιζε τις αγέλες προβάτων, υφαντρών, βαφέων, κ.λ.π. Στην Κύπρο ήταν σε χρήση, τουλάχιστον από το 1500 π.Χ., η Κυπρομινωϊκή γραφή, συλλαβική, συγγενής με τη Γραμμική Α. Παρέμεινε σε χρήση μέχρι τον 11^ο π.Χ. αιώνα, όταν έφτασαν οι Μυκηναίοι στην Κύπρο και εμφανίζεται η Κυπροσυλλαβική γραφή, στην οποία συγχωνεύτηκαν στοιχεία της Κυπρομινωϊκής και της Μυκηναϊκής Γραμμικής Β. Ήταν σε χρήση μέχρι τον 3^ο π.Χ. αι., οπότε επικράτησε το ελληνικό αλφάβητο στην Κύπρο. Η κατάρρευση του ανακτορικού συστήματος στα τέλη του 13^{ου} αιώνα π.Χ., οδήγησε και στην εξαφάνιση της Γραμμικής Β γραφής.

Την Πρώιμη Εποχή του χαλκού στον αιγαιακό χώρο, από τις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας, άρχισε η συστηματική χρήση μετάλλων, κυρίως χαλκού, για την κατασκευή εργαλείων, όπλων, σκευών, κοσμημάτων. Πρώτοι οι Μινωίτες ανακάλυψαν τα κοιτάσματα χαλκού στην Κύπρο και τα εκμεταλλεύτηκαν. Η μεταλλουργική τέχνη εξαπλώθηκε και στην Ηπειρωτική Ελλάδα, με εξαιρετικά ορειχάλκινα δείγματα, στους λακκοειδείς τάφους των ταφικών περιβόλων Α και Β των Μυκηνών. Ο ορείχαλκος, κράμα χαλκού και κασσιτέρου (10:1), τήκεται σε χαμηλότερες θερμοκρασίες από το χαλκό και γίνεται μετά την τήξη σκληρότερος και ανθεκτικότερος. Οι μεταλλουργοί χρησιμοποιούσαν τη χύτευση σε μονές ή διπλές μήτρες και τη σφυρηλάτηση. Οι τεχνίτες είχαν μόνιμα εργαστήρια ή περιόδευαν. Η μυκηναϊκή μεταλλουργία έχει δύο

φάσεις εξέλιξης, 16^{ος} – 15^{ος} αιώνας π.Χ., με αναζήτηση νέων μορφών – μεθόδων, μεγάλη δεξιοτεχνία και 14^{ος} – 12^{ος} αιώνας π.Χ., με διάδοση σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού.

Το ανακτορικό σύστημα διακυβέρνησης αναπτύχθηκε στις έδρες των ηγεμόνων και στηριζόταν στον έλεγχο της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής και της διακίνησης αγαθών – προϊόντων, μέσω μιας κεντρικής διοίκησης με γραφειοκρατική οργάνωση. Οι πήλινες πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής, οι σφραγίδες και τα πήλινα σφραγίσματα βεβαιώνουν τη μορφή και την έκταση του διοικητικού ελέγχου. Η πολιτική οργάνωση σε ομόσπονδα κράτη με φεουδαρχική δομή, ευνόησε τη δημιουργία μιας πανίσχυρης άρχουσας τάξης, με επικεφαλής τους αξιωματούχους wa-na-ka και ra-wa-ke-ta. Το κύρος που τους περιβάλλει, προβάλλεται μέσω του κυνηγιού, τους αγώνες, που παραπέμπουν στον πολεμικό χαρακτήρα της άρχουσας τάξης. Το ευκίνητο δίτροχο άρμα συμπυκνώνει τα ηρωικά ιδεώδη της μυκηναϊκής κοινωνίας. Συμπληρωματικά, τα επιθετικά και αμυντικά όπλα, το ξίφος, το εγχειρίδιο, η οκτώσχημη ασπίδα και το οδοντόφρακτο κράνος, λειτουργούν ως αντικείμενα γοήτρου της άρχουσας τάξης.

Οι Μυκηναίοι υιοθέτησαν από την μινωική θρησκεία τελετουργικά στοιχεία και θρησκευτικές πεποιθήσεις, οδηγούμενοι σε έναν θρησκευτικό συγκρητισμό. Το Μέγαρο φιλοξενεί τις τελετουργίες που ασκεί ο άναξ, μαζί με ένα ιερατείο ανδρών-γυναικών, που ακολουθούν ένα ιερό μηνολόγιο. Οι τελετουργίες λαμβάνουν χώρα στο Θρησκευτικό Κέντρο του ανακτόρου των Μυκηνών, αλλά και σε δημόσια ή οικιακά ιερά ή στις οικίες της άρχουσας τάξης. Από τη Θεσσαλία έως την Κρήτη απλώνεται μια θρησκευτική «κοινή», με ένα κοινό πάνθεον, (με θεούς και θεές), εμπλουτισμένο με τοπικές θεότητες, όπως η Ποτνία Λαβυρίνθου, η Ποτνία Ίππων, η λατρεία των ανέμων σε πολλές τοποθεσίες (αναφέρεται ιέρεια ανέμων), κ.α. Στις πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής καταγράφονται ως αποδέκτες προσφορών, θεοί που επιβιώνουν στο πάνθεον των ιστορικών χρόνων, όπως ο di-i (Δίας), η e-ra (Ήρα), η a-ta-na ro-ti-na-ja (Πότνια-σεβαστή Αθηνά;), ο ro-se-i-da (Ποσειδώνας), er-ma (Ερμής), ο a-re (Άρης), η e-ri-nu Ερινύς, ο Διόνυσος, η Ειλυθία (θεά του τοκετού), αλλά και άλλοι που εξαφανίζονται. Στους σφραγιδόλιθους και στις τοιχογραφίες απεικονίζονται γυναικείες ανθρωπόμορφες θεότητες, όπως μια πολεμική θεά πάνω σε οκτώσχημη ασπίδα και δύο θεές δεξιά-αριστερά, με μορφή παλλαδίου (πίνακα φορητού, σαν φορητή τοιχογραφία), κρητικοί δαίμονες που κρατούν νεκρά ζώα, αλλά και υπαίθριοι χώροι άσκησης της λατρείας, θρησκευτικές πομπές και ιερά σύμβολα, όπως ο διπλός πέλεκυς και τα κέρατα καθοσιώσεως. Σκιαγραφείται μία λατρεία προσαρμοσμένη στα ανθρώπινα μέτρα, που σχετίζεται με την καθημερινή ζωή και υμνεί τη φύση και τη γονιμότητα.

Ένα μεγάλο μέρος της θρησκευτικής τους πίστης εκφραζόταν στις ταφικές τελετουργίες. Έχτιζαν ευρύχωρους οικογενειακούς τάφους και οργάνωναν λαμπρές ταφικές τελετές, μεταφορά της σορού με πομπή, θρήνο, ενταφιασμό και τέλεση επιμνημόσυνου γεύματος. Το νεκρό συνόδευαν στον τάφο προσωπικά αντικείμενα, όπως αγγεία, κοσμήματα, ομοιώματα ζώων, ειδώλια θεοτήτων, για προστασία στο

επιθανάτιο ταξίδι, προς το τέλος της Μυκηναϊκής Περιόδου, άρχισαν να χρησιμοποιούνται μεγάλα αγγεία (π.χ. κρατήρες), καθώς και πήλινες λάρνακες, με παραστάσεις ταφικών πομπών, θρηνωδών ή ηρωικών σκηνών, που θα συναντήσουμε πάλι στην Ύστερη Γεωμετρική Περίοδο.

Οι κύριοι τύποι των τάφων της Εποχής του Χαλκού είναι οι κιβωτιόσχημοι, οι κάθετοι λακκοειδείς, οι θολωτοί και οι θαλαμωτοί τάφοι. Οι κιβωτιόσχημοι επικρατούν στους προμυκηναϊκούς χρόνους, σε ομάδες ή εκτεταμένα νεκροταφεία, επενδυμένοι εσωτερικά με πλάκες, με ένα νεκρό σε συνεσταλμένη στάση. Οι κάθετοι λακκοειδείς εμφανίζονται στους πρώτους μυκηναϊκούς χρόνους και αντιπροσωπεύονται στους δύο ταφικούς περιβόλους των Μυκηνών Α και Β (17^{ος} – 15^{ος} αι. π.Χ.). Στον ταφικό περίβολο Α βρέθηκαν έξι λακκοειδείς οικογενειακοί τάφοι και στον ταφικό περίβολο Β 26 τάφοι από τους οποίους οι 14 ήταν λακκοειδείς. Είναι ορθογώνιοι λάκκοι επενδυμένοι με αργολιθοδομή, κάλυψη με πλάκες, στηριγμένες σε δοκούς, γεμίζουν με χώμα και σηματοδεύονται με αδιακόσμητη ή εγχάρακτη επιτύμβια στήλη. Οι θολωτοί τάφοι είναι βασιλικοί, με δρόμο, στόμιο, κυκλικό θάλαμο, κτισμένο κατά το εκφορικό σύστημα. Στις Μυκήνες έχουν βρεθεί εννέα θολωτοί τάφοι (του Ατρέα, της Κλυταιμνήστρας, του Αιγίσθου, κ.α.), σε τρεις ομάδες (1510–1460 π.Χ., 1460–1400 π.Χ., 1400–1250 π.Χ.). Στην τελευταία ομάδα ανήκει ο «Θησαυρός του Ατρέα», που περιλαμβάνει και πλευρικό θάλαμο και ο τάφος της Κλυταιμνήστρας. Θαλαμωτοί τάφοι που προορίζονταν για όλες τις κοινωνικές τάξεις, λαξυόνταν στις πλαγιές των λόφων, με δρόμο, στόμιο, ταφικό θάλαμο. Χρησιμοποιούνταν για αλληπάλληλες ταφές και για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το Προϊστορικό Νεκροταφείο, το πρωιμότερο νεκροταφείο των Μυκηνών, ξεκινά στους Μεσοελλαδικούς χρόνους και εκτείνεται στη δυτική πλαγιά της ακρόπολης. Περιλαμβάνει τον Ταφικό Κύκλο Α, καθώς και ταφές στην ευρύτερη περιοχή του Θρησκευτικού Κέντρου. Συνεχίζεται και εκτός των τειχών και οριοθετείται προς Ν από τον Ταφικό Κύκλο Β. Οι τάφοι είναι απλοί κιβωτιόσχημοι ή λακκοειδείς. Κατά την ΥΕ ΙΙΙ Α Περίοδο (1400–1300 π.Χ.), η έντονη οικοδομική δραστηριότητα, μέσα και έξω από την Ακρόπολη, αποτρέπει τις νέες ταφές στο χώρο αυτό.

Η θέση των Μυκηνών δεν αμφισβητήθηκε ποτέ, αφού τα ερείπια δεν καλύφθηκαν ποτέ, όπως και η Πύλη των Λεόντων, παρέμεναν πάντα ορατοί. Το 1876 ο ονειροπόλος Heinrich Schliemann ανέσκαψε τις Μυκήνες για 14 εβδομάδες, ανακάλυψε τον Ταφικό Περίβολο Α, όπου οι βασιλικοί λακκοειδείς τάφοι ήταν πλούσιοι σε κτερίσματα από χρυσό, ασήμι, ορείχαλκο και κεραμική. Ο λαμπρός πολιτισμός που ανακαλύφθηκε ονομάστηκε από τον Schliemann «Μυκηναϊκός» και η «πολύχρυσος Μυκήνη» προσέλαβε πραγματικό νόημα. Τα χρυσά κτερίσματα (προσωπίδες, μπρούτζινα ξίφη με χρυσές λαβές, διαδήματα, φύλλα χρυσού), είχαν συνολικό βάρος 14 κιλών και εκτίθενται στο Ε.Α.Μ. Ο Schliemann συνέχισε τις ανασκαφές σε Τίρυνθα, Ορχομενό, ενώ είχαν προηγηθεί οι ανασκαφές στην Τροία (1871).

Η μυθική παράδοση αναφέρει τον Περσέα ως ιδρυτή των Μυκηνών, γιό του Δία και της Δανάης, της κόρης του Ακρισίου, βασιλιά του Άργους, απόγονου του Δαναού. Κατά τον Πausανία, ο Περσέας ονόμασε τη νέα πόλη Μυκήνες, είτε επειδή εκεί έπεσε ο μύκης του ξίφους του, είτε επειδή εκεί αποκαλύφθηκε η Περσεία Πηγή, κάτω από τη ρίζα ενός «μύκητος» (μανιταριού). Σύμφωνα με το μύθο, οι απόγονοι του Περσέα βασίλευσαν στις Μυκήνες για τρεις γενεές, με τελευταίο τον Ευρυσθέα, που σκοτώθηκε χωρίς να αφήσει απογόνους και έτσι οι κάτοικοι επέλεξαν ως βασιλιά τον Ατρέα, γιο του Πέλοπα και πατέρα του Αγαμέμνονα και του Μενέλαου.

Οι Μυκήνες ιδρύθηκαν ανάμεσα σε δύο ψηλούς κωνικούς λόφους, τον Προφήτη Ηλία (805 μ.) και τη Σάρα (660 μ.), πάνω σε χαμηλό ύψωμα (280 μ.) που δέσποζε στην αργολική πεδιάδα και είχε τον έλεγχο των οδικών και θαλάσσιων επικοινωνιών. Δύο χαράδρες, η Κοκορέτσα από Β και ο Χάβος από Ν απομονώνουν το ύψωμα και επιτρέπουν την πρόσβαση μόνο από δυτικά. Ελάχιστα κατάλοιπα οικοδομικών φάσεων, χρονολογούνται στην 7^η χιλιετία π.Χ., κατά τη νεολιθική εποχή. Στις αρχές της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. υπήρχε ένας μικρός οικισμός πάνω στο λόφο και ένα νεκροταφείο στη ΝΔ πλευρά, με απλές ταφές σε λάκκους. Γύρω στο 1700 π.Χ., εμφανίσθηκαν ηγεμονικές οικογένειες, που ετάφησαν στον Ταφικό Κύκλο Β. Γύρω στο 1600 π.Χ. οικοδομήθηκε μεγάλο κτήριο στην κορυφή του λόφου, ο Ταφικός Κύκλος Α και οι πρώτοι θολωτοί τάφοι. Τα περισσότερα ορατά μνημεία σήμερα, οικοδομήθηκαν μεταξύ 1350 π.Χ. και 1200 π.Χ. Η ανοικοδόμηση των ανακτόρων άρχισε γύρω στο 1350 π.Χ. Τότε ξεκίνησε και η οχύρωση της ακρόπολης σε τρεις φάσεις. Ο πρώτος περίβολος κτίστηκε με το κυκλώπειο σύστημα πάνω στο βράχο. Εκατό χρόνια αργότερα επεκτάθηκε η οχύρωση προς ΝΔ, κτίστηκε η Πύλη των Λεόντων με τον προμαχώνα της, ενώ ο Ταφικός Κύκλος Α (που αναδείχθηκε σε χώρο προγονολατρείας) και το Θρησκευτικό Κέντρο, εντάχθηκαν στον τειχισμένο χώρο και πιθανόν να κτίστηκε τότε ο «Θησαυρός του Ατρέα». Μετά από εκτεταμένη καταστροφή, ίσως σεισμό (γύρω στο 1200 π.Χ.), ακολούθησαν επισκευές και κατασκευάστηκε η επέκταση των τειχών προς ΒΑ του λόφου, ώστε να ενταχθεί στον τειχισμένο χώρο η υπόγεια δεξαμενή νερού και να υπάρχει ασφαλής και εύκολος εφοδιασμός σε νερό της ακρόπολης. Επίσης οικοδομήθηκε η Βόρεια Πύλη, παρόμοια με την Πύλη των Λεόντων. Αλληπάλληλες καταστροφές συνοδευόμενες από πυρκαγιά, οδήγησαν στην οριστική εγκατάλειψη του χώρου, γύρω στο 1100 π.Χ. Ο λόφος παρέμεινε πενιχρά κατοικημένος έως την κλασική εποχή. Δημιουργήθηκαν τοπικές ηρωικές λατρείες, ενώ στην κορυφή του λόφου ιδρύθηκε αρχαϊκός ναός, αφιερωμένος στην Ήρα ή στην Αθηνά. Το 468 π.Χ. το Άργος κατέλαβε και κατεδάφισε την οχύρωση, ενώ στην ελληνιστική περίοδο οι Αργείοι ίδρυσαν μια κώμη στην κορυφή του λόφου, επισκευάζοντας τα τείχη και κτίζοντας ένα μικρό θέατρο, πάνω στο δρόμο του θολωτού τάφου της Κλυταιμνήστρας. Τους επόμενους αιώνες η κωμόπολη παρέμεινε σχεδόν εγκαταλειμμένη. Επί Τουρκοκρατίας η ακρόπολη λεηλατήθηκε (18^{ος} – 19^{ος} αιώνες). Ο Schliemann ανέσκαψε το 1874 (πρώτη δοκιμαστική τομή) και το 1876. Ανασκαφές συνέχισαν κατόπιν οι Π. Σταματάκης (1883), Χ. Τσουντας (1889–1902), Δ. Ευαγγελίδης (1909), G. Rosenwaldt (1911),

Κεραμόπουλος (1917), A. J. B. Wace (1920–1923, 1939, 1950–1957), W. Taylour (1959–1969) εκ μέρους της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής, Ι. Παπαδημητρίου, Γ. Μυλωνάς, Δ. Θεοχάρης (1952–1955), Ν. Βερδέλης, Σ. Ιακωβίδης (1959, 1964–1974) για την Αρχαιολογική Εταιρεία. Αναστηλωτικές εργασίες πραγματοποίησαν οι Α. Ορλάνδος και Ε. Στίκας (1950–1955), ενώ αναστηλωτικές εργασίες βρίσκονται σε εξέλιξη από το 1998 («Συντήρηση – Στερέωση–Ανάδειξη των Μνημείων της Ακροπόλεως Μυκηνών και του Ευρύτερου Περιβάλλοντος Χώρου»). Ο αρχαιολογικός χώρος και το αρχαιολογικό μουσείο έχουν αναβαθμιστεί αισθητά, τα τελευταία 25 χρόνια.

Ο αρχαιολογικός χώρος των Μυκηνών περιλαμβάνει την τειχισμένη ακρόπολη στην κορυφή του υψώματος και διάσπαρτα οικιστικά και ταφικά συγκροτήματα, έξω από τα τείχη, στα Δ και ΝΔ. Η ακρόπολη έχει κάτοψη σχεδόν τριγωνική και περιβάλλεται από τα λεγόμενα «κυκλώπεια τείχη», κτισμένα από τεράστιες πολυγωνικές, με ευθείες πλευρές πέτρες, που έχουν ακριβή συναρμογή. Η κύρια είσοδος στη ΒΔ γωνία των τειχών, είναι η περίφημη Πύλη των Λεόντων, με ανάγλυφα στο ανακουφιστικό τρίγωνο δύο λιοντάρια που πατάνε σε δύο βωμούς και ανάμεσά τους παρεμβάλλεται κίονας με τμήμα του θριγκού, σύμβολο εξουσίας και δύναμης των Μυκηναίων βασιλιάδων, το παλαιότερο μνημειώδες ανάγλυφο–έμβλημα στον ευρωπαϊκό χώρο. Η Πύλη πλαισιώνεται αριστερά από τείχη και δεξιά από ογκώδη προμαχώνα-πύργο. Δεξιά και πίσω από την Πύλη των Λεόντων υπάρχουν τα κατάλοιπα της Σιταποθήκης και δίπλα βρίσκεται ο Ταφικός Περίβολος Α. Ακολουθεί μια σειρά κτηρίων, που πιθανότατα ήταν κατοικίες. Πλάι από την αναβάθρα προς το Μέγαρο, υπάρχει το Θρησκευτικό Κέντρο, ένα σύμπλεγμα ναών, ιερών και προσαρτημάτων σε τρία επίπεδα. Ανάμεσά τους το «Ιερό Γάμμα», η «Οικία με την τοιχογραφία» με τις τρεις γυναικείες μορφές, το Ιερό των Ειδώλων με τα θρανία και το υπερώο–άδυτο, η «Οικία Τσουντα» και η «Οικία του Αρχιερέως». Ένα μεγάλο κλιμακοστάσιο και μια πομπική οδός συνέδεαν το Μέγαρο με το μεγάλης έκτασης Θρησκευτικό Κέντρο. Το ανάκτορο δεσπόζει στο ψηλότερο σημείο του υψώματος και μια μεγάλη αναβάθρα το συνδέει με την Πύλη των Λεόντων. Το ανακτορικό συγκρότημα περιλαμβάνει τη μεγάλη αυλή, τον ξενώνα και το Μέγαρο (αίθουσα, πρόδρομος, δόμος). Στον δόμο βρισκόταν ο θρόνος του ηγεμόνα και μια κεντρική εστία, ανάμεσα σε τέσσερις κίονες. Περιλαμβάνονται επίσης χώροι αποθήκευσης και παραγωγής, τα βασιλικά εργαστήρια, χώροι λατρείας και κατοικίες, που πιθανότατα ανήκαν σε αξιωματούχους. Στο ΒΑ άκρο του τειχισμένου χώρου βρίσκεται η σύριγγα (δύο σήραγγες) κτισμένες κατά τον εκφορικό τρόπο, οι οποίες με σκαλοπάτια οδηγούν στην υπόγεια δεξαμενή νερού, 18 μ. βαθύτερα και έξω από τα τείχη και υδραγωγείται με πήλινους αγωγούς από την Περσεία Πηγή, σε απόσταση 360 μ., εντυπωσιακό επίτευγμα της μυκηναϊκής τεχνικής ύδρευσης. Το υπόγειο αυτό υδραγωγείο εξασφάλιζε τη συνεχή επάρκεια νερού στην ακρόπολη. Περίπου 50 μ. νότια του Ταφικού Κύκλου Β, βρίσκονται τέσσερα κτήρια (Οικία των Ασπίδων, Οικία του Λαδέμπορου, Οικία των Σφιγγών και η Δυτική Οικία). Υπήρχε πυκνό οδικό δίκτυο, που συνέδεε τις Μυκήνες με τα άλλα μεγάλα κέντρα της περιοχής.

Ο υπέροχος ξεναγός μας Δρ. Αρχαιολογίας κ. Μάριος Μυλωνάς, έκανε αναλυτική ξενάγηση στον Ταφικό Κύκλο Β, στους τάφους της Κλυταιμνήστρας και του Αιγίσθου, στην ακρόπολη των Μυκηνών, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών και στο Θησαυρό του Ατρέα. Κατόπιν η περιηγητική ομάδα κατευθύνθηκε προς το Ναύπλιο για φαγητό, καφέ βόλτα και αργά το απόγευμα επέστρεψε στην Αθήνα γεμάτη όμορφες εικόνες και άριστες εντυπώσεις.

Βιβλιογραφία

- *Κείμενα έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Μυκηνών*
- *Κείμενα έκθεσης Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης*
- *Πετράκης Βασίλης, Οργάνωση, παραγωγή της υφαντικής στα μυκηναϊκά ανάκτορα, Διαλέξεις για το κοινό του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αρχαιολογία του Υφάσματος, Κύκλος 2, Αθήνα 2018*
- *Μπουλώτης Χρήστος, Μυκηναϊκή θρησκεία, Διαλέξεις για το κοινό του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα*
- *odysseus.culture.gr / Μυκήνες / Αρχαιολογικός Χώρος*
- *el.wikipedia.org/ΜάικλΒέντρις/ΤζωνΤσάντγουικ/Αποκρυπτογράφηση Γραμμικής Β*

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΑΝΤΙΟ ΣΤΗ ΒΟΥΛΑ

Από το μέλος μας κ. Βιολέτα Κυτέα, συνταξιούχο ανώτατη δικαστικό, λάβαμε τον κάτωθι επικήδειο λόγο, που εκφώνησε στην κηδεία της πολυαγαπημένης φίλης Βούλας Βουγιούκα - Μελισσάκη, στις 10 Αυγούστου 2024.

Στην αγαπημένη Βούλα
που έφυγε στον ουρανό
νάν' καλοταξιδεμένη
και μαζί με τον Θεό.

Αλησμόνητη Βούλα μας !!

- Ήσουν η συμμαθήτριά μας
- Ήσουν η φίλη μας, η πολυαγαπημένη
- Ήσουν η δική μας Βούλα.
- Λέω – λέμε ήσουν και δεν μπορούν – και δεν μπορούμε να πιστέψουμε ότι δεν βρίσκεσαι σήμερα μεταξύ μας.

Αφ' ότου σε γνώρισα στη Σύρο, όπου φοίτησα στα γυμνασιακά μας χρόνια, εκτίμησα την γλυκύτητα και την ηρεμία της φωνής σου, την πραότητα και την ταπεινότητα που εξέπεμπε η εμφάνισή σου, την αγάπη και καλοσύνη με την οποία αντιμετώπιζες τους ανθρώπους, γνωστούς και μη, την ειλικρίνεια και ανιδιοτέλεια των αισθημάτων σου, σε κάθε σου κίνηση, σε κάθε σου ενέργεια, σε κάθε στιγμή της ζωής σου, την δοτικότητα, την επικοινωνία σου με οποιονδήποτε μιλούσες και εξέφραζες την άποψή σου.

— Βούλα μας, δεν θα ξεχάσουμε την εξαιρετική εκφορά του λόγου σου, την υπέροχη διατύπωση των σκέψεών σου, με τα ασύγκριτα πεζά κείμενα που έγραφες και όλοι ακούγαμε και διαβάσαμε με περισσή προσοχή και μεγάλο θαυμασμό. Μας τα αφήνεις ως παρακαταθήκη, τώρα που έφυγες από κοντά μας.

— Για την οικογένειά σου, για τον Στρατή σου, ήσουν η υπέροχη μητέρα, με την έγνοια σου και την αφοσίωσή σου, την ακλόνητη πίστη σου στο Θεό, την ψυχραιμία σου στην μεγάλη δοκιμασία και την υπομονή και καρτερία που επέδειξες στο διάστημα των δεινών σου.

— Για τους φίλους σου, ήσουν η Βούλα που πάντα ήξερε να κατακτά και να αγκαλιάζει.

— Για τις συμμαθήτριάς σου, η εξαιρετική φίλη, ο ασύγκριτος άνθρωπος, η ευγενική ψυχή, ο συνδετικός κρίκος για συναντήσεις και συζητήσεις, με την ευρύτητα που σε διέκρινε και στοχασμό σε ό,τι μας απασχολούσε, αλλά και με γέλια και αστεία ... και ένα καφέ, με ευχές να ξαναβρεθούμε υγιείς και όλες μας στην επόμενη αντάμωσή μας. Δυστυχώς εάν και όταν αντέξουμε να ξανασυναντηθούμε δεν θα σε έχουμε μαζί μας ...

— Όμως θα είσαι πάντα στη σκέψη μας, γι' αυτό και δεν θα φύγεις ποτέ από κοντά μας
!!!!!!

Αιωνία σου η μνήμη. Καλό Παράδεισο, αλησμόνητη Βούλα !!!

ΑΡΧΙΜΗΝΙΑ ΚΙ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ (... Βγαίνει δε βγαίνει ... ως τις εννιά ..)

====

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Άγιος Βασίλης έρχεται με δώρα ανά χείρας
να τα προσφέρει αφειδώς στον πληθυσμό της Σύρας.
Θα δώσει επιδόματα σ' όλους τους δικαιούχους,
σε ένστολους, σ' ανήμπορους και σε συνταξιούχους.
Σε καπνοδόχους προσπαθεί τις νύχτες να μπουκάρει
και σ' άλλες μπαίνει άνετα, σ' άλλες όμως ... φρακάρει!

Τα δώρα των συντάξεων ... με Κατρουγκάλειο Νόμο,
μειώθηκαν δραματικά κι αυτό μας φέρνει τρόμο!
Αν αίφνης, παίρνεις σύνταξη κοντά στο οχτακοσάρι,
η αύξηση έρχεται μικτή γύρω στο εικοσάρι.
Και από δαύτη τα μισά ο φόρος θα σ' αρπάξει
για ν' αγοράσει η Πατρίς ... Φάντομς και F-16.
Κάλλιο, σου λέει, εξοπλισμοί κι ας έχει ο κόσμος ένδεια
κι όλοι να νιώθουμε ασφαλείς ... σύμφωνα με τον Δένδια.

====

Με όσα σ' απομένουνε αίρεις την υποθήκη
και κατοικείς σε μέγαρο κι όχι σε αποθήκη!
Κρέας φιλέτο και νουά παίρνεις απ' το χασάπη,
ενώ απ' το μπακάλικο γεμίζεις το ντουλάπι!
Και ρεβεγιόν Πρωτοχρονιάς κάνεις μα και φιέστα
τρως, πίνεις και ευφραίνεσαι, σου δίνουνε ... και ρέστα!
Μ' αυτά ξοφλάς τα χρέη σου και παίρνεις στα εγγόνια
δυο κόκκινα, δυο πράσινα, δυο θαλασσιά μπαλόνια!

====

Μα αν δεν «καλύπτεις διαφορά» θα λάβεις ως εφάπαξ
ως δώρο το μακρύτερο και σβουριχτή μια φάπαξ ...

ΕΙΣ ΕΤΗ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑ

Τάκης Κυριτσόπουλος

Αναγνώριση

Από τον Δημήτρη Βόϊκο

====

Έβλεπες κάποτε, πώς η ζωή στέρευε πια για μας.

Ζωές χαμένες, σαν και τώρα!

Με τα παράπονά σου στην ψυχή, σ' άφηνα να ορμάς,
δίστομα ξίφη, ψυχοφθόρα.

"Έλεγες κάποτε, πως η ζωή μας φέρθηκε σκληρά.

Κι έχει, το ίδιο πείσμα, τώρα!

Κι εγώ, στα μάτια αυτά που τά ' νοιωθα, να σβήνει η χαρά,
τον πόνου έπαιρνα τα δώρα.

Έκλαιγες κάποτε, πώς η ζωή έπαψε να γελά.

Μπορεί να κλαις., ίσως και τώρα!

Μα γω, το δάκρυ που 'βλεπα να πέφτει χάμω, να κυλά,
έμοιαζα πλοίο μέσ τη μπόρα.

Κι αν η ζωή μας η ζηλόφθονη μάς πότισε πικρά,

ζωή τυφλή και αιμοβόρα,

Κάπου υπάρχει, δε μπορεί, η ευτυχία μας κυρά
μπορεί, και στη στερνή μας ώρα.

Να΄ταν

Από τον Αντώνη Καραμολέγκο

====

Να΄ταν ο ουρανός πιστός
ο δρόμος μας βατός,
ο αετός αθάνατος
ο κόσμος δυνατός.

Τον ουρανό θα έπιανα
θα έκανα θυσία,
στον αετό θα έδινα,
αγάπη αθανασία.

Να΄ταν τ΄αστέρια χιλιευχές
οι ζήσες δυνατές,
θάλασσες αφουρτούνιαστες
οι λύπες μας χαρές.

Τον κόσμο αυτό θα έπαιρνα
χάρισμα να τον δώσω,
σε όλους μας χωρίς φειδώ
πού΄χουμε ανάγκη τόσο.

Αυτόχειρας

Από τον Νίκο Σαλίβερο (Σάλος)

Με θεωρούν δυσνόητο, ορνιθο - παπαγάλο,
μα «κόμπο» έχω στο μυαλό κι' αυτόν θέλω να βγάλω.
Κόμπο που μοιάζει «Γόρδιος» κι έγινε μέγας μύθος,
σαν του Διογένη το χρησμό που κρύβει ένας πίθος.

/

Δεν είν' απλά κι' απέρριπτα όλα αυτά που γράφω,
ψυχρά φαίνονται χρώματα απ' άγνωστο ζωγράφο,
όμως θαρρώ ασύλητο του πρόγονου τον τάφο,
που με δικό του ο καθείς λογίζει ψυχογράφο.

/

Τα βότσαλα στη αμμουδιά δεν μοιάζουνε στο χρώμα,
μήτε σε μέγεθος, υφή σε θέση και σε χρόνο.
Μέρα και νύχτα ο άνθρωπος, όσο πατεί στο χώμα,
γιομεί η ψυχή του μ' έρωτα, είτε μ' άγριο φθόνο.

/

Κάποιοι καταλαβαίνουνε, κι άλλοι απλά υβρίζουν,
μίσους μαστίγιο κρατούν στην όψη της αγάπης.
Κάνουν αλήθεια το «Εγώ» κι ωμά καταποντίζουν
ελπίδα γέννας «Χρυσανθού» στη αγκαλιά της λάσπης.

/

Φτωχές είναι οι γνώσεις μου, κάποιον για να ξυπνήσω,
νομίζω εγώ θα εκπλαγώ αν κάτι τον ρωτήσω.
Δεν αποβλέπω, στη γραφή, «δάφνες γι' αυτό να δρέψω»,
του νου το σκότος πολεμώ μαθές να αποτρέψω*

/

Και αν θαρρείς πως έφτασες
σ' ώριμες απολήξεις,
πάντα θα λείπει το κλειδί
την θύρα εμπρός ν' ανοίξεις.

/

`Ασε σε άλλους για να βρουν και να διαλαλήσουν,
την τρύπα, που τα χέρια σου ,μες το νερό θ' αφήσουν.
Χιλιάδες νόες κι άλλωστε πολύ μικρή η στίξις,
σ' ενός βιβλίου τ' άπλωμα τον «Κόσμο» για να δείξεις.

/

* «Αισχύλος, ος τας αυτού τραγωδίας τεμάχη είναι έλεγεν
των Ομήρου μεγάλων δειπνων»
(Αθηναίος- Δειπνοσοφισταί

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ.
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΤΗΣ ΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΑΣ ΤΟΥ 2025

Σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος ΙΙΙ του Καταστατικού μας και μετά από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της 30/10/24 με αριθμό 161, καλούμε τα μέλη του Συνδέσμου Συριανών στην Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση, την Κυριακή 12/01/25 και ώρα 11:00 πμ στη Στέγη μας επί της οδού 3^{ης} Σεπτεμβρίου 56 (5^{ος} όροφος).

Τα θέματα της Ημερήσιας Διάταξης είναι τα εξής:

- Υποβολή και έγκριση του Διοικητικού και Οικονομικού Απολογισμού του έτους 2024.
- Ανάγνωση της έκθεσης της Εξελεγκτικής Επιτροπής.
- Απαλλαγή του Διοικητικού Συμβουλίου από κάθε ευθύνη.
- Υποβολή και έγκριση προϋπολογισμού του έτους 2025.

Η Συνέλευση αυτή, **σύμφωνα με το άρθρο 11**, παράγραφος V του Καταστατικού μας, πρέπει να είναι σε απαρτία με την παρουσία των μισών πλέον ενός, των μελών του Συνδέσμου μας, που είναι ταμειακώς εντάξει.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης της κατά τα παραπάνω προβλεπόμενης απαρτίας, η Γενική Συνέλευση θα επαναληφθεί **ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗ 19η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2025** και ώρα 11:00 πμ. στον ίδιο χώρο και τα ίδια θέματα.

Η Συνέλευση αυτή θα είναι σε απαρτία με οποιονδήποτε αριθμό παρόντων μελών.
Αθήνα 10 Δεκεμβρίου 2025

ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ο Πρόεδρος
Δημήτριος Σ. Βαφίας

Ο Γεν. Γραμματέας
Στέφανος Προβελέγγιος

=====

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ ΓΙΑ ΕΚΛΟΓΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 18, παράγραφος Ι του Καταστατικού μας και κατόπιν της από 30/10/2024 απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου καλούνται τα μέλη του Συνδέσμου Συριανών σε τακτικές αρχαιρεσίες για να εκλέξουν:

- Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.
- Τα μέλη της Εξελεγκτικής Επιτροπής για τριετή θητεία.

Οι αρχαιρεσίες θα διεξαχθούν 19^η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2025, ημέρα ΚΥΡΙΑΚΗ ώρα 12.00 μ.μ. ΣΤΗ ΣΤΕΓΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ μας 3^{ης} Σεπτεμβρίου 56 (5^{ος} όροφος) στην Αθήνα.

Ώρα λήξης της ψηφοφορίας 3:00 μ.μ.

Υποβολή αιτήσεων υποψηφιοτήτων, έντυπες ή ηλεκτρονικές, στη Διεύθυνση (synsyrianon@gmail.com), ή στο Viber γίνονται δεκτές έως την 7/1/2025 ώρα 8.00 μ.μ.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Δημ. Στ. Βαφίας

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Στέφανος Προβελέγγιος

Ο Λογαριασμός IBAN του Συνδέσμου στη ALFA BANK είναι:

GR79 0140 2380 2380 0200 1000 044

Παρακαλούμε τα μέλη μας να καταθέτουν έγκαιρα την ετήσια συνδρομή τους, ενισχύοντας το Ταμείο μας, δεδομένου ότι είναι η μόνη πηγή εσόδων που διαθέτομε για την κάλυψη των πάγιων εξόδων, καθώς και για τους σκοπούς του Συνδέσμου.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΟΝ ΣΥΝΔΕΣΜΟ

Περίοδος 01/09/24 έως 31/12/24

ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΔΟΥ ΖΑΦΕΙΡΙΑ	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΑΝΩΝΥΜΟΣ	500 €	Στη μνήμη Συγγενών του
ΡΟΥΣΣΟΣ Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (Revoil)	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
SELECT MARITIME-BENΙΤΗΣ	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΛΑΖΑΡΟΓΛΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	130 €	Στη Μνήμη των Γονέων του Ηλία και Ειρήνης
ΠΑΡΗΣ ΞΑΝΑΛΑΤΟΣ Tide Line	3000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΚΟΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΚΕΧΑΓΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	300 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Έτος Ιδρύσεως 1900

Πατριωτικό - Πολιτιστικό - Φιλανθρωπικό Σωματείο
3ης Σεπτεμβρίου 56 - 5ος Όροφος
10433 Αθήνα
Τηλ : 210 8226785
E-Mail : syn.syrianon@gmail.com
: synsyrianon@synd.gr
Ιστοχώρος : www.synd.gr

Ηλεκτρονική Διαδικτυακή Έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ενημερωτικό Περιοδικό

Έτος 29ο - Τεύχος 114

ΟΚΤ - ΝΟΕ - ΔΕΚ 2024

ISSN 2241 - 9497

Υπεύθυνος Έκδοσης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤ. ΒΑΦΙΑΣ

Πρόεδρος Συνδέσμου Συριανών

Δημιουργία - Ενημέρωση

Κωνσταντίνος Ν. Παπαπολίζος

Διόρθωση κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

Συνεργάτες παρόντος τεύχους αλφαβητικά

Δημήτρης Βόικος

Χρήστος Θανόπουλος

Τάκης Κυριτσόπουλος

+Ανδρέας Γ. Πασσάς

Μαίρη Ρώτα

Νίκος Σαλίβερρος

Δημήτριος Σουλιώτης

Μερόπη Σπυροπούλου

Δακτυλογράφηση Κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις προσωπικές και μόνο θέσεις των συνεργατών συγγραφέων τους και συνεπώς δεν απηχούν τις θέσεις του εντύπου μας, το οποίο όμως διατηρεί το δικαίωμα να τα τροποποιεί όταν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Ψηφιακή Εκτύπωση Περιοδικού από την «Γράμμα Εικόνα» του Νίκου Χατζίρη
77Ζακύνθου 16 – 11361 Αθήνα Τηλ 210884119

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ
Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

